

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **ВИЩІ ОРГАНИ АУДИТУ**

*∨ Верховна Рада України підтримала
реформу Рахункової палати*

- **ПРОБЛЕМИ ВПО**

*∨ Новий механізм компенсації
за зруйноване майно для ВПО*

№ 21 (285) ЛИСТОПАД 2024

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 21 (285) 2024

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

Ю. Половинчак

Редакційна колегія:

Н. Іванова (відповідальна за випуск), Т. Дубас,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті
Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент України підписав Закон України
щодо підвищення податків 3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Чернявська Л.

Верховна Рада України підтримала реформу
Рахункової палати..... 3

Кривецький О.

Новий механізм компенсації за зруйноване
майно для ВПО..... 13

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА * 16

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент України підписав Закон України щодо підвищення податків

Президент України В. Зеленський сьогодні, 28 листопада, підписав Закон України № 11416-д щодо підвищення податків.

Картка законопроекту за підписом Глави держави опублікована на сайті Верховної Ради України.

Згідно з Пояснювальною запискою до Закону він передбачає:

– підвищення ставки військового збору з 1,5 % до 5 %;

– встановлення обов'язку сплати військового збору в розмірі 1 % від доходу платниками єдиного податку третьої групи;

– встановлення військового збору для фізичних осіб-підприємців – платників єдиного податку першої, другої та четвертої групи на рівні 10 % розміру мінімальної заробітної плати (що є еквівалентним 5 % від двох розмірів мінімальної заробітної плати);

– уточнення строку застосування, запропонованих законопроектом особливостей оподаткування військовим збором – до 31 грудня року, в якому буде припинено або скасовано воєнний стан;

– встановлення базової ставки податку на прибуток підприємств для цілей оподаткування прибутку небанківських фінансових установ (крім страховиків) на рівні 25 %.

У коментарі «Суспільному» член Комітету ВР з питань фінансів, податкової та митної політики, народний депутат від фракції «Голос» Я. Железняк повідомляв, що напередодні Комітет прибрав із Закону України щодо податків норму про підвищення оподаткування для ФОПів заднім числом з 1 жовтня 2024 р. і перенесли його на 1 січня 2025 р.

Він додав, що цей Закон за розрахунками має поповнити державну скарбницю на 8 млрд грн у поточному році та на понад 130 млрд у наступному.

10 жовтня Верховна Рада України ухвалила в другому читанні законопроект щодо збільшення податків. Ухвалений документ, зокрема, не передбачає збільшення військового збору для військовослужбовців (*Суспільне Новини* (<https://suspilne.media/890637-zelenskij-pidpisav-zakon-pro-pidvisenna-podatktiv/>). – 2024. – 28.11).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Л. Чернявська, мол. наук. співроб., НЮБ НБУВ

Верховна Рада України підтримала реформу Рахункової палати

30 жовтня Верховна Рада України ухвалила в другому читанні законопроект № 10044-д про реформування Рахункової палати. Цей документ є складовою євроінтеграційних зобов'язань України. Також, як зазначила голова бюджетного Комітету ВРУ Р. Підласа, цей законопроект – «структурний маяк МВФ, умова на отримання фінансування США (1 млрд дол. тільки за друге читання, і 1,5 млрд дол. загалом) і один з документів, який має

покращити нашу оцінку відповідності Главі 32 права ЄС».

Законопроект вносить ключові зміни до Закону України «Про Рахункову палату» та низки інших законодавчих актів. Законом передбачено суттєве реформування роботи Рахункової палати відповідно до стандартів Міжнародної організації вищих органів аудиту (INTOSAI).

Документ містить кілька концептуальних новацій, спрямованих на вдосконалення роботи

Рахункової палати та зовнішнього аудиту в цілому. Зокрема:

Посилення незалежності Рахункової палати

Закон відображає статус Рахункової палати як вищого державного колегіального органу фінансового контролю (аудиту), декларує політичну та підсилює фінансову незалежність, а також закріплює умови, за яких повноваження інституції не можуть бути припинені чи обмежені. Уперше передбачено процедуру обов'язкового подання Кабінетом Міністрів України разом з проектом Закону України «Про Державний бюджет інформації щодо врахування в зазначеному проекті пропозицій Рахункової палати щодо її фінансового забезпечення (з вмотивованим обґрунтуванням) в разі, якщо виникли розбіжності щодо обсягу такого забезпечення.

Оптимізація структури Рахункової палати

Передбачено зменшення кількості членів Рахункової палати (з 13 до 11) та вдосконалення їх повноважень під час координації заходів контролю. Також заплановано запровадження функціонування дорадчої групи експертів (за участі міжнародних експертів) для попереднього відбору кандидатів у члени Рахункової палати.

Розширення повноважень Рахункової палати

Рахункова палата отримає ширший мандат для контролю за коштами місцевих бюджетів, суб'єктів господарювання державного та комунального сектору економіки, позабюджетних фондів, а також коштів міжнародної допомоги. Передбачено можливість здійснювати аудит консолідованої фінансової звітності суб'єктів державного сектору та бюджетів.

Удосконалення процедур аудиту

Новий законопроект також передбачає ризикоорієнтований підхід до відбору об'єктів контролю та аудитів, а також спрощення документування результатів, зокрема, скасування обов'язку складати акти аудитів.

Підвищення ефективності та впливу рекомендацій Рахункової палати

Передбачається запровадження оновлених підходів до моніторингу виконання

рекомендацій Рахункової палати та процедур розгляду результатів аудитів відповідними комітетами Верховної Ради України.

Зовнішнє оцінювання діяльності Рахункової палати

Щонайменше один раз на три роки проводитиметься зовнішній фінансовий аудит Рахункової палати, а кожні п'ять років – зовнішнє оцінювання на відповідність міжнародним стандартам з урахуванням правил Перехідних положень.

Як прокоментувала прийняття законопроекту голова Рахункової палати О. Піщанська, ухвалений Закон продовжує започатковані раніше позитивні зміни в діяльності інституції. Так, від початку цього року Рахункова палата вже здійснює всі аудити у відповідності до методик, розроблених на основі міжнародних стандартів, значно вдосконалено внутрішні процеси управління, здійснено комплексний аналіз рекомендацій Рахункової палати за останні шість років, посилено контроль за процесом їх виконання та інше.

Закон набуде чинності після підписання Президентом України та офіційного оприлюднення з урахуванням Прикінцевих та Перехідних положень.

Як зазначалося вище, реформування Рахункової палати є вимогою Міжнародного валютного фонду та США. За словами народного депутата від «Європейської солідарності» І. Геращенко, від ухвалення цього законопроекту залежить отримання пакета допомоги Україні на 66 млрд грн.

Народний депутат О. Гончаренко підкреслив, що нові члени палати будуть обиратися вирішальним голосом міжнародних експертів.

Один із співавторів законопроекту, народний депутат П. Фролов зазначив, що цей документ ініціює реформу Рахункової палати, ключовими елементами якої є розширення повноважень РП на аудит місцевих бюджетів, державних та комунальних підприємств, інших суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки. Він також розширює мандат РП на кошти державних фондів, соціального страхування, пенсійного страхування, а також на доходи і витрати Нацбанку.

«Також цей законопроект запроваджує посади державних аудиторів, які не будуть держслужбовцями, але відповідно до всіх положень Закону щодо запобігання корупції, вони будуть звітувати, подавати декларації. Це потрібно для того, що фактично всі державні органи – об'єкт аудиту РП. Коли, наприклад, Нацагентство держслужби чи Кабмін може регулювати, проводити відповідні розслідування діяльності як держслужбовців цих аудиторів, то цим посилюється саме незалежність РП. Проектом також посилюється фінансова незалежність РП, тобто зменшується роль Мінфіну, який є основним об'єктом аудиту РП. Зменшується вплив Мінфіну на формування бюджету, видатків і зарплат членів та апарату РП», – зазначив П. Фролов.

Водночас, за словами І. Геращенко, в реформі є недоліки. Зокрема, у формуванні дорадчої групи експертів – «відсутність вимог до їх кваліфікації та недостатньо визначені права та обов'язки». А також конкурсний відбір тепер триватиме чотири місяці, що може бути замало для якісної підготовки, вважає І. Геращенко.

Окрім цього, народний депутат зазначила про «суттєві ризики». Зокрема, вона заявила, що контроль за коштами місцевих бюджетів і державних підприємств суперечить Конституції України. Також народна обраниця звернула увагу на те, що залишається «величезний ризик» політичного впливу на Рахункову палату через механізми призначення і звільнення її членів та керівника.

На реформі Рахункової палати наполягали всі країни G7. Посли «Сімки» заявляли, що реформування Рахункової палати є шансом «показати світові, що Україна добре розпоряджається міжнародною допомогою та ресурсами власних громадян».

Керівник департаменту аналітики Інституту аналітики та адвокації О. Андреева зазначає, що прийнятий законопроект зберігає рух до світових стандартів проведення аудиту. Найперше в якому – це забезпечення незалежності органу та розширення його повноважень. Важливою, на її думку, є можливість здійснювати аудит всіх публічних коштів, а не лише коштів держбюджету. У такий спосіб Рахункова палата

зможє проводити аудит місцевих бюджетів, міжнародної фінансової, гуманітарної та технічної допомоги тощо.

Також у документі з'являється поняття державних аудиторів та регулюється питання їхнього статусу, відбору, заробітної плати. Важливо, зазначає аналітик, що державних аудиторів пропонують вивести з категорії державних службовців і дії відповідного Закону. Це, вважає вона, дозволить встановлювати рівень винагороди для них за іншими правилами та потенційно позитивно вплине на мотивацію цих людей. Серед інших нововведень з'являється також попередній відбір кандидатів на посади членів Рахункової палати. Для цього передбачається створення спеціальної дорадчої групи, до складу якої мають обов'язково ввійти три представники міжнародних організацій і три на підставі пропозицій депутатських фракцій. Отже, ВРУ в підсумку перед призначенням членів Рахункової палати отримає перелік кандидатів, які пройшли тестування, співбесіду та необхідну перевірку.

Крім того, зазначила О. Андреева, запропоновані зміни створять умови для підвищення результативності проведених аудитів. Документ, за її словами, намагається розв'язати дві складові питання: посилення ролі ВРУ через врегулювання розгляду результатів аудитів відповідними комітетами, а також поліпшення взаємодії між Рахунковою палатою та об'єктами аудиту. Щодо останнього, ті, хто проходить аудит, мають отримати адекватні строки для опрацювання звітів і висловлення своїх зауважень. Також передбачається, що такі зауваження будуть опубліковані разом з відповідними звітами, що забезпечить повноцінну картину для дослідників діяльності Рахункової палати. Зі свого боку, об'єкти аудиту мають надавати порядок і строки виконання рекомендацій. Такий крок, на думку О. Андреевої, має суттєво зменшити кількість відписок та поліпшити рівень реагування на результати роботи Рахункової палати.

Потенційно позитивний вплив, на її думку, має відбутися також на парламент, оскільки передбачена тісніша співпраця між комітетами та Рахунковою палатою. Це сприятиме

швидкому отриманню депутатами результатів роботи Рахункової палати та можливості враховувати їх у законотворчій діяльності по відповідних галузях.

Водночас, імовірно, в перехідний період впровадження змін складнощі можуть виникати в об'єктів аудиту. Хоча для них також передбачені деякі позитивні зміни, зокрема, більше часу на розгляд і можливість відреагувати на результати аудиту.

Утім, вважає експерт, питання стосунків між Рахунковою палатою та тими, хто проходить аудит, радше питання про зміну свідомості, ніж законодавчого чи будь-якого іншого регулювання. Отже, потрібен час і діалог, аби для об'єктів аудиту Рахункова палата перестала сприйматись як інспекція, що карає.

О. Андреева зазначила, що процес перебудови інституції та реформування галузі завжди є складним і болючим для всіх залучених сторін. Зміна підходів до зовнішнього державного аудиту та відповідно оптимізації роботи Рахункової палати назрівала в Україні вже давно. Фактично з 1996 р. Україна мала орган зовнішнього фінансового контролю, який працював з позиції перевірок. Однак з підписанням Угоди про асоціацію з ЄС та прийняттям нового Закону України «Про Рахункову палату» в 2015 р. Рахункова палата почала поступово наближатися до роботи за принципами вищого органу зовнішнього аудиту, за якими працюють аналогічні органи більшості провідних країн. Досі залишаються актуальними питання авторитету Рахункової палати серед органів влади і депутатського корпусу, а також розуміння її ролі та значення серед населення.

Події навколо Рахункової палати останнього року, на її думку, вселяють стриманий оптимізм. Попри низку ризиків, пов'язаних зі складнощами реалізації всіх запропонованих змін, оновлене законодавство є найпершим необхідним кроком. Два найбільших застереження пов'язані більше з впровадженням, насамперед з питанням перехідного періоду. Оскільки проєкт закону не передбачає його, то відповідно Рахункова палата набуде відразу широких повноважень, гарантій незалежності та забезпечення

діяльності, а ось професіоналізуватися та здійснювати внутрішні перетворення буде поступово.

Проте експерт зазначає, що серед переліку внутрішніх документів, які має затвердити Рахункова палата на виконання вимог законопроєкту (положення, політики, кодекси тощо), відсутній документ, який би регулював питання громадських обговорень для цих актів. Водночас коло питань, відведене на регулювання на розсуд Рахункової палати, є доволі широким (особливості проведення конкурсів, правила етики, порядки оскарження, використання коштів, внутрішнього аудиту тощо), а законопроєкт не містить бодай загальної рамки для таких внутрішніх документів. Отже, в підсумку можуть виникати ризики для прозорості та підзвітності, принципи яких можуть бути знівельовані у внутрішніх документах, застерігає О. Андреева.

Експерт Центру спільних дій І. Корженкова, як і більшість фахівців, серед позитивних моментів прийнятого документа відзначає наступні:

- розширення мандату Рахункової палати на всі публічні фінанси (бюджети ОМС, кошти державних підприємств і позабюджетні фонди);
- запровадження формальних парламентських процедур для розгляду звітів та моніторингу виконання рекомендацій Рахункової палати;
- запровадження прозорого конкурсу на обрання голови та членів Рахункової палати;
- посилення фінансової незалежності Рахункової палати, завдяки законодавчому встановленню зарплат, створенню посад незалежних аудиторів та запровадженню особливої процедури врахування бюджетного запиту Рахункової палати (так само як для судової гілки влади).

Недоліками ж, на її думку, є наступні положення:

- дублювання повноважень Рахункової палати та Держаудитслужби. Найбільш очевидним прикладом є аудит місцевих бюджетів. Обидва органи проводять перевірку, виявляють порушення та надають рекомендації.

Це може призводити до додаткових витрат та бюрократичної плутанини;

- закріплення надмірного впливу голови Рахункової палати на призначення. Раніше секретаря Рахункової палати обирали її члени, а цей законопроект пропонує, щоб секретаря одноосібно призначав голова;

- наразі є п'ять членів Рахункової палати, які виконують свої повноваження. Вони призначені за старим законодавством. Законопроект не уточнює, яким чином будуть припинені їх повноваження.

На думку І. Корженкової, в законопроекті було б доцільно передбачити наступне:

- створення ефективної системи взаємодії між Рахунковою палатою та Держаудитслужбою, зокрема шляхом обміну інформацією, створення спільних програм роботи. Розгляд можливості об'єднання деяких функцій чи розмежування повноважень в частині аудитів або створення спільних робочих груп;

- повернення призначення секретаря Рахункової палати голосуванням всіх членів. В іншому разі втрачається незалежність членів Рахункової палати в здійсненні адміністративних повноважень, оскільки секретар Рахункової палати виконує функції голови за його відсутності;

- внести ясність щодо раніше призначених членів Рахункової палати.

Міжнародні партнери України радили внести зміни до законодавства, щоб посилити контроль за витратами державного бюджету насамперед з боку Рахункової палати.

Мета – підвищити самостійність та професіоналізм цього органу, забезпечивши прозорий і конкурентний кадровий конкурс.

США та ЄС пропонували, зокрема, розширити повноваження Рахункової палати з питань аудиту органів місцевого самоврядування, державних підприємств і діяльності в галузі держзакупівель.

Багаторічна практика європейських країн показала, що в державному секторі через складність владних адміністративних і господарських органів останнього виникає значна кількість проблем, пов'язаних з управлінням і контролем.

У багатьох країнах, де створені та функціонують рахункові палати, вони наділені функціями контролю не тільки за використанням бюджетних коштів, а й контролюють повноту та своєчасність надходжень коштів до державного бюджету. У деяких країнах світу рахункові палати наділено судовими функціями (наприклад, у Франції). В окремих країнах рахункові палати здійснюють функції контролю за публічними фінансами; функції ініціювання питання про відкриття дисциплінарного провадження в разі виявлення фактів службової недбалості щодо співробітників, які допустили службову недбалість; ініціювання питання про притягнення винних працівників підконтрольних об'єктів до кримінальної відповідальності; видання приписів про усунення порушень; прийняття рішень про відшкодування завданих державі збитків винними особами.

Державний фінансовий контроль в розвинених країнах діє на основі принципів, які викладені в Лімській декларації INTOSAI (міжнародна організація вищих контрольних органів, що діє під егідою Організації Об'єднаних Націй або її спеціалізованих агенцій, що відіграє головну роль в аудиті державних фінансів та в розвитку прозорих фінансових систем і підзвітності урядів 192 країн, в рамках якої діють регіональні організації), міжнародної організації вищих аудиторських установ, одна з них EUROSAI – Європейська організація вищих контрольних органів, членом якої є і Україна. До них відносяться такі універсальні принципи, як незалежність і об'єктивність, компетентність і гласність.

Незалежність контролю повинна бути забезпечена:

- а) фінансовою самостійністю контрольного органу;

- б) більш тривалими в порівнянні з парламентськими строками повноважень керівників органів контролю;

- в) закріпленням в Конституції України їх статусу.

Об'єктивність та компетентність обумовлюються неухильним дотриманням

контролерами чинного законодавства, високим професійним рівнем роботи контролерів на основі чітко встановлених стандартів проведення ревізійної роботи.

Гласність передбачає постійний зв'язок державних контролерів з громадськістю та засобами масової інформації.

З цих базових принципів випливають й інші, що носять більш прикладний характер, в тому числі: результативність; чіткість і логічність пропонуваніх контролерами вимог; невідкупність суб'єктів контролю; обґрунтованість і доказовість наведеної інформації; презумпція невинності (до суду) підозрюваних у фінансових злочинах осіб; координація дій різних контролюючих органів тощо.

У кожній державі існує своя специфіка здійснення контрольної діяльності. Водночас нормативні акти всіх держав, що прямо або побічно торкаються системи організації фінансового контролю, орієнтуються на вищезазначені принципи.

Великий досвід державного фінансового контролю накопичений у країнах ЄС – Швеції, Франції, Великобританії, Німеччині тощо. Підтвердженням цього є сформований та ефективно працюючий у розвинених зарубіжних країнах державний фінансовий контроль.

Очевидно, що всі країни по-своєму прагнуть підвищити роль і відповідальність органів контролю, надаючи їм необхідні повноваження і відповідну матеріальну базу, забезпечуючи умови незалежності їх роботи від об'єктів контролю.

Досвід країн, які мають давні традиції ринкової економіки, свідчить про те, що фінансовий контроль будується за певною схемою, з розмежуванням сфер контролю і підпорядкованості органів контролю. До того ж єдиний критерій класифікації відсутній.

Органи державного фінансового контролю зарубіжних країн при проведенні аудиту ефективності керуються основними принципами:

– в рамках аудиту ефективності перевіряється не процес прийняття рішень органами

представницької та виконавчої влади, а хід реалізації цих рішень;

– аудит ефективності проводиться не з метою визначення правильності здійснюваного політичного курсу або затверджених державних програм, а для оцінювання діяльності органів виконавчої влади щодо їх реалізації.

Крім того, простежується їх чітка ієрархічна система: на чолі вищий контрольний орган, що володіє найбільшою кількістю прав і повноважень, всі інші або підпорядковані йому, або піддаються координації та перевірці на предмет відповідності та ефективності роботи з його боку.

Так, у **Німеччині** всередині Федеральної рахункової палати завдання розподілені між вісьмома окремими функціональними напрямками. Рахункові палати одинадцяти федеральних земель є самостійними і незалежними органами фінансового контролю.

Високий авторитет на національному та міжнародному рівнях має Федеральна рахункова палата Німеччини, яка є головним органом ДФК згідно Закону «Про федеральну рахункову палату Німеччини» від 11.06.1985 р. З цього часу кандидатури президента і віцепрезидента рахункової палати узгоджуються спільно федеральним урядом, німецьким парламентом, Бундесратом, а президент Німеччини виробляє їх призначення.

Рахункова палата має право законодавчої ініціативи.

Система ДФК Німеччини побудована по автономному принципу, тобто органи, які контролюють бюджет держави і територіальних суб'єктів автономні (принцип бюджетного федералізму).

Рахункова палата Німеччини здійснює контроль за дотриманням діючих приписів і принципів бюджетного фінансування та управління економікою, зокрема, в наступних пунктах:

– дотримання закону про державний бюджет і бюджетного плану;

– обґрунтування і документальне підтвердження доходів і витрат;

– правильне складання статистичного звіту про виконання річного кошторису бюджету і

звіту про майновий стан державних органів і установ.

Така організація контролю зменшує хаотичність і підвищує ефективність державного фінансового контролю.

У Франції Рахункова палата є судовою інстанцією, що здійснює загальний контроль за державними фінансами. Такого ж роду контроль в комунах, департаментах і регіонах.

Франція виділяється високим ступенем централізації ДФК. Рахункова палата заснована в 1319 р. Це орган виконавчої влади незалежний від уряду. Органи ДФК наділені правом ініціювання судового провадження за результатами виявлених порушень. Генеральна інспекція фінансів і генеральна інспекція адміністрації наділені такими ж повноваженнями. Ці інспекції здійснюють контроль за працівниками (службовцями) міністерства внутрішніх справ і префектур. Глава Рахункової палати Франції призначається главою виконавчої влади.

Практика організації ДФК у Франції основа на принципі централізації, тобто в підпорядкуванні Рахункової палати знаходиться система регіональних контрольно-рахункових органів. Регіональні рахункові палати здійснюють контроль за місцевими фінансами (в департаментах, регіонах, комунах).

У Великобританії специфіка англійської правової системи дозволяє будь-який акт парламенту, який регулює питання фінансового контролю, вважати конституційним. До неписаної частини конституції відносяться прецедентне право. При цьому периферійний апарат держконтролю представляють контролери за місцем розташування крупних місць державних замовлень, баз постачання, військових округів, підприємств.

У Великобританії немає єдиного цілісного законодавства, що регламентує роботу контрольно-ревізійного механізму. Традиційно загальний контроль за діяльністю адміністрації на всіх рівнях здійснюють законодавчі органи (парламент, місцеві виборні органи), судова влада, громадські організації.

Гарантами ефективності такої системи, на думку англійських фахівців, є безумовна

підлеглість виконавчої влади законодавчим органам, незалежність суду і традиційне розуміння примату закону. Головний орган ДФК – це Національне контрольно-ревізійне управління (НКРУ), яке підзвітне парламенту і повністю незалежне від уряду. Перевірки, ревізії, аудіювання здійснюються спільно з Комітетом з питань бюджету Палати громад парламенту.

Система органів ДФК так само організована за автономним принципом: фінансова діяльність місцевих виконавчих органів контролюється створеними незалежними аудиторськими комісіями окремо для Північної Ірландії, Уельсу, Шотландії та Англії.

Бюджет фінансування діяльності НКРУ затверджується незалежним парламентським комітетом і Комісією по державних рахунках. Дана Комісія так само контролює ефективність діяльності НКРУ, курирує призначення зовнішніх аудиторів для НКРУ.

НКРУ наділене правом прямого звернення до суду за результатами виявлених порушень.

Цікава практика фінансування діяльності НКРУ Великобританії: їй виділяється частка коштів, повернутих державі в попередньому фінансовому періоді. З одного боку такий стан речей стимулює діяльність аудиторів і контролерів, з іншого – позбавляє певної незалежності органи ДФК.

У Швеції основним завданням перевірки є дієвість і результативність державних операцій. Ті з них, які результативні (прибуткові і зовні вигідні), але недієві (не відповідають вимогам досягнення соціально-політичних цілей даної держави), ДФК засуджуються. Вироблено 54 пункти дієвості.

У Сполучених Штатах Америки система державного фінансового контролю будується відповідно до принципу поділу влади і в ній не створено спеціалізованого відомства, що здійснює єдиний адміністративний і фінансовий контроль над діяльністю органів виконавчої влади. Існує диференціація системи органів фінансового контролю, правовий статус яких закріплені в конституції. Органи фінансового контролю здійснюють надання допомоги Конгресу в межах законодавчої та

контрольної діяльності державних органів управління та напрацювання пропозицій щодо вдосконалення державного апарату; вищі органи контролю функціонують у кожній гілці влади та забезпечують баланс повноважень виконавчої та законодавчої влади.

У рамках контрольно-ревізійної системи США існують функціонально незалежні контрольні органи, інкорпоровані в державно-правову систему як необхідний елемент механізму регулювання балансу повноважень виконавчої влади – Президента США і законодавчої влади – Конгресу США.

Державний фінансовий контроль у США проводить Адміністративно-бюджетне управління, яке здійснює функції попереднього і частини наступного державного фінансового контролю, Федеральне казначейство – поточного контролю і Головне контрольне управління – попереднього і наступного.

У Канаді роль вищого органу контролю відведена Управлінню генерального аудитора; в межах функціональних напрямів Управління – три напрями – фінансовий аудит, аудит відповідності та аудит економічності (або ефективності витрачання бюджетних коштів); щорічно Управління підлягає перевірці з боку Казначейської ради.

Рахункова палата Польщі (Najwyższa Izba Kontroli, NIK), яку називають «мозковим центром країни», існує з 1919 р. та має великий досвід контролю за витратами державних коштів. Вона також активно залучається до аудитів, сприяючи забезпеченню прозорості й підзвітності в управлінні фінансами. Інституція є органом зовнішнього фінансового контролю, що забезпечує незалежний аудит витрат бюджетних коштів. Вона діє на підставі Конституції Республіки Польща, Закону про NIK, Статуту та Регламенту голови палати. Вона складається з членів, яких обирає Сейм (парламент) за пропозицією партій і груп громадян.

Голова керує діяльністю Рахункової палати Польщі за допомогою віцепрезидентів і генерального менеджера, яким він призначає коло завдань для виконання. Рахункова палата також здійснює аналіз бюджетних

програм, діяльності державних підприємств і недержавних організацій.

Рахункова палата Польщі відзначається широким спектром діяльності, зокрема здійснює аудит державних органів, аналіз державної політики, бореться з корупцією. Вона є незалежним органом, який допомагає підвищити ефективність державного управління та запобігти недоречному використанню коштів. Однак викликом для Рахункової палати Польщі є забезпечення більш активної взаємодії з органами влади та ефективної реалізації наданих рекомендацій.

Окрім цього, вона активно займається дослідженнями й аналізом державної політики у сфері фінансів. Це допомагає державі розробляти більш ефективні стратегії управління фінансами.

Незалежність статусу Рахункової палати Польщі гарантована Конституцією. Вона містить шість статей, які визначають основні засади діяльності органу. Незалежність простежується в кожному аспекті практичної роботи й у такий спосіб мінімізує конфлікт інтересів, унеможливорює тиск тих, кого перевіряє або може перевірити РП на результати аудиту.

Однією з характерних особливостей системи контрольних органів Японії є її стабільність. Перш за все, це відноситься до Контрольно-ревізійного управління (КРУ), створеного 114 років тому з метою здійснення контролю за виконанням державного бюджету. За весь час свого існування його функції не зазнали яких-небудь значних змін, змінювалися лише об'єкти перевірок і постійно зростав обсяг роботи. Відповідно до закону Контрольно-ревізійне управління являє собою частину адміністративної системи країни, має незалежний від кабінету міністрів статус.

Розвиток співробітництва країн, обмін досвідом, дозволяє врахувати позитивні і негативні практики фінансового контролю, що має забезпечувати більш ефективну організацію роботи в частині попереднього контролю, вдосконалення нормативної і правової бази країн-учасників.

Так, в 1989 р. в Берліні, на 31-й зустрічі членів правління INTOSAI були узгоджені

основні положення державного ревізійного контролю і стандартів, які враховуються при формуванні законодавчої бази щодо здійснення державного фінансового контролю більшості країн світу.

При здійсненні контролю узгоджені наступні основні принципи, такі як відповідність стандартам, неупередженість суджень, громадська підзвітність, відповідальність керівника, доступність стандартів та їх узгодженість, засоби внутрішнього контролю, доступ до інформації, контроль діяльності, поліпшення техніки ревізії тощо.

Визначальними положеннями державного контролю наближених до стандартів є наступні:

- незалежність ревізорів і вищих ревізійних органів від органів законодавчої влади, виконавчої влади і об'єкта, щодо якого здійснюється перевірка;
- компетентність вищих ревізійних органів і ревізорів;
- увагу в частині об'єктивного ставлення до виявлених недоліків і гарантії якості ревізійної роботи.

З цих принципів маються на увазі й інші, необхідні в контрольній діяльності, такі як результативність, чіткість і логічність пропонованих вимог контролерами, непідкупність, обґрунтованість і доказовість інформації, наведеної в актах перевірок і ревізій, превентивність (попередження можливих фінансових порушень), презумпція невинності осіб, підозрюваних у фінансових порушеннях, узгодженість дій різних контролюючих органів.

Організація і функціонування чіткої системи фінансового контролю є обов'язковим і неодмінним елементом у фінансовій політиці держави, у зв'язку з чим вдосконалення системи фінансового контролю повинно здійснюватися не автономно, а як ланка в загальній системі заходів перебудови фінансового механізму. При цьому держава використовує фінансовий механізм як найважливіший засіб контролю за ефективним і раціональним використанням державних ресурсів.

Досвід країн із розвиненою економікою, які мають давні традиції державного фінансового контролю (Франція, Німеччина,

Великобританія, Австрія), свідчить про структурну організацію органів фінансового контролю, який орієнтується, перш за все, на розмежування об'єктів контролю і характеризується необхідністю створення архітектури горизонтальних і вертикальних владних відносин на основі чіткого розмежування контрольних повноважень.

Дуже важливим питанням є визначення місця органу державного фінансового контролю в структурі гілок влади та наявності в неї можливості контролювати органи виконавчої влади як на рівні міністерства, так і на місцях.

У низці зарубіжних країн інститут державного фінансового контролю функціонує як структурний підрозділ апарату парламенту, в інших – як структурний підрозділ уряду (Угорщина, Румунія, Данія). Однак законодавчо закріплений (у конституції країни або спеціальному законодавстві, яке регулює форми і методи організації фінансового контролю) статус даного органу – це завжди незалежний орган державної влади, який здійснює зовнішній фінансовий контроль над своєчасним, цільовим та ефективним витрачанням державних бюджетних коштів, а також управлінням державною власністю.

Якщо орган зовнішнього контролю входить у вертикаль виконавчої гілки влади (США, Швеція, Чехія, Італія, Болгарія та ін.), ефективність контролю знижується, що зумовлено наявністю «у ланцюжку реалізації його рішень» додаткової ланки – правоохоронного органу (наділення контрольних ревізійних органів національного рівня квазісудовими функціями характерне для Албанії, Франції, Угорщини, Словенії, Румунії). За відсутності в контрольних органах права прямого звернення до суду відшкодовується лише незначна частина виявленого збитку (10–20 % від загальної суми виявлених порушень).

Рахункова палата Албанії має право вимагати від перевірених суб'єктів і вищих органів державної влади застосування дисциплінарних заходів або виплати встановленої законом компенсації у разі виявлення прямого або непрямого збитку, а також за необхідності розгляду справи в суді. Органи державної влади зобов'язані

відзвітувати протягом 20 днів про виконання або невиконання цих рекомендацій.

Рахункова палата Австрії в разі виявлення недоліків у діяльності бухгалтерських відділів міністерств або в ході перевірок лічильної палати Австрії дає відповідні розпорядження, як правило, Федеральному міністерству фінансів для їх усунення. Після виконання зазначених розпоряджень вносяться виправлення у документи і, відповідно, в підсумкову звітність. Якщо ж установа, що перевіряється, відмовляється виконати це розпорядження, Рахункова палата за певних умов може зробити це сама. Тобто потенційно Рахункова палата Австрії може змінювати фінансові документи інших органів державної влади.

Оскільки органи державного фінансового контролю мають надзвичайно широкі повноваження, важливим є питання гарантування їх незалежності та автономності. Керівництво таких установ у зарубіжних країнах має різні гарантії, зокрема:

- свого перебування на посаді й гарантованого фінансування;
- свободи у визначенні пріоритетів у діяльності;
- у складанні планів роботи вищого органу фінансового контролю.

У більшості зарубіжних країн визначення пріоритетів у роботі вищих органів фінансового контролю (в тому числі затвердження початкового плану перевірок і ревізій):

- є його прерогативою (Польща, Японія, Німеччина, Австрія, Бельгія, Чехія та ін.);
- розробляється за участю парламенту (Швеція).

Повертаючись до українських реалій, можна зазначити, що важливим кроком до розвитку системи державного фінансового контролю в Україні у відповідності до принципів визначених у Лімській Декларації стало приєднання Рахункової палати України до INTOSAI. Цілком зрозуміло, що пряме копіювання зарубіжного досвіду не завжди є можливим, але українські аудиторі мають можливість вивчати кращі міжнародні практики щодо державного аудиту, впроваджувати сучасні форми і методи аудиту

у своїй діяльності, обмінюватися інформацією та розширювати свої професійні відносини.

Рахункова палата України за міжнародними стандартами має бути незалежною в усіх аспектах, добросчесною та неупередженою у своїй роботі, а її члени та співробітники – професіоналами з бездоганною діловою репутацією, добре захищені законом, щоб уникнути будь-яких ризиків упередженості або переслідувань. Незалежність Рахункової палати є ключовою для ефективного контролю за державними фінансами, підвищення прозорості та боротьби з корупцією. Також реформування Рахункової палати є в переліку маяків МВФ і наших партнерів для отримання фінансової допомоги.

Українські експерти зазначають, що, з одного боку, запропонований Закон намагається розв'язати більшість цих питань шляхом посилення незалежності органу, надання ширших повноважень, створення основи для гідної заробітної плати працівникам, але водночас без підвищення вимог до їхнього професіоналізму та введення етичних аспектів роботи тощо.

З іншого боку, більшість кроків, які справді сприятимуть зміні парадигми зовнішнього аудиту та відповідно перебудові РП, відведено на врегулювання внутрішніми політиками та процедурами, які має розробити й прийняти РП. Тому багато залежить від майбутнього конкурсу на членів РП та волі нового складу до системних трансформацій інституції. У такому контексті важливо зберегти увагу міжнародників і підтримку громадянського суспільства до цієї реформи, щоб забезпечити її реалізацію та вчасно відкоригувати відхилення.

Удосконалена система державного фінансового контролю буде сприяти нейтралізації потенційних загроз безпеці України і забезпечить поліпшення фінансово-бюджетної дисципліни за рахунок створення ефективною системи відповідальності в фінансовій сфері, відновлення координуючої ролі держави у здійсненні фінансового контролю, в результаті чого очікується збільшення обсягів податкових і неподаткових надходжень до бюджету України (*Матеріал*

підготовлено з використанням інформації таких джерел: Офіційний вебпортал парламенту України (<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44889>; <https://www.rada.gov.ua/news/razom/253729.html>); Рахункова палата (<https://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=2213>); Суспільно-політичне інформаційне інтернет-видання «Суспільне Мовлення» (<https://suspilne.media/868925-vru-v-cilomu-shvalila-reformuvanna-rahunkovoi-palati/>); Судово-юридична газета (https://sud.ua/uk/news/publication/314308-schetnaya-palata-budet-provodit-finansovyy-audit-apellyatsionnykh-i-mestnykh-sudov-prinyat-zakon#google_vignette); Рубрика (<https://rubryka.com/2024/10/30/verhovna-rada-uhvalyla-zakonoprojekt-pro-reformu-rahunkovoyi-palaty/>); LB.ua (https://lb.ua/news/2024/10/30/642453_verhovna_rada_progolosuvala.html); Mind.ua (<https://mind.ua/openmind/20280905-reforma-rahunkovoyi-palati-na-kogo-i-yak-vplinit-zmini>; <https://mind.ua/openmind/20261871-zvitnist-i-kontrol-yak-funkcionue-rahunkova-palata-v-ukrayini-ta-polshchi>); Центр спільних дії (<https://centreua.org/monitoring-rishen/reforma-rahunkovoyi-palaty/>); Forbes Ukraine (<https://forbes.ua/news/verkhovna-rada-progolosuvala-za-reformu-rakhunkovoi-palati-30102024-24475>); Юридичний вісник (http://yurvisnyk.in.ua/v6_2014/11.pdf); Інвестиції: практика та досвід (http://www.investplan.com.ua/pdf/13-14_2020/9.pdf); Ефективна економіка (<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5159>); Проблеми системного підходу в економіці (http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/3_71_2_2019_ukr/9.pdf)

О. Кривецький, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Новий механізм компенсації за зруйноване майно для ВПО

Питання компенсації вартості житла для внутрішньо переміщених осіб залишається гострою суспільною проблемою. Нещодавно Верховна Рада України схвалила в першому читанні проєкт Закону № 11161 «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України». Документ пропонує механізм відшкодування та порядок компенсації за знищене майно для внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Законопроєкт спрямовано на підтримку соціально-економічного становища ВПО, покращення умов їх життя з подальшою адаптацією та швидшою інтеграцією у нові територіальні громади. Документом запропоновано не проводити процедуру обстеження знищеного та пошкодженого

нерухомого майна, розташованого на територіях, де ведуться (велися) бойові дії, або тимчасово окупованих РФ, щодо яких не визначено дати завершення (припинення можливості) бойових дій (припинення можливості бойових дій) чи тимчасової окупації, а одразу прирівнювати пошкоджені об'єкти на тимчасово окупованих територіях (ТОТ) до знищених. Крім того, пропонується спростити процедуру отримання компенсації за зруйновані або пошкоджені об'єкти нерухомого майна для ВПО, які перемістилися з територій, включених до переліку територій бойових дій або ТОТ.

Автор законопроєкту народний депутат України, співголова фракції «Європейська Солідарність» А. Герасимов наголошує, що після прийняття цього Закону біженцям з тимчасово окупованих територій не потрібно буде надавати фотодокази та висновки комісії для отримання компенсації за зруйноване житло. «Саме для тих ВПО, в кого зруйновано чи пошкоджено житло на окупованих чи тих, що знаходяться у зоні бойових дій, територіях, ми за документом вилучаємо вимогу надання

фотодоказів, обов'язковий візит комісії та найважливіше – на цих територіях пошкоджене житло прирівнюється до зруйнованого. Такий підхід дозволить вимушеним переселенцям залишатись в Україні, а не виїжджати за кордон чи, ще гірше – повертатись на тимчасово окуповані території, – наголосив він. – Це єдиний механізм на сьогодні, що допоможе відновити справедливість і дозволить людям з тимчасово окупованих територій і зони бойових дій отримати компенсацію за житло».

У свою чергу, народний депутат В. Мокан зазначив, що схвалення документу в першому читанні – це важливий крок до спрощення процедури отримання компенсації за житло людям, які внаслідок агресії РФ втратили помешкання в зоні бойових дій чи на тимчасово окупованих територіях (ТОТ). За його словами, ця справедлива законодавча ініціатива «виправляє певні правові прогалини». За його словами, на відміну від українців, що мають можливість отримати компенсацію за втрачене житло на деокупованих територіях, для наших співгромадян із зони бойових дій чи тимчасово окупованих територій такого алгоритму досі прописано не було. Він також наголошує: «З одного боку, держава разом із міжнародними інституціями фіксує злочини рашистів, які будуть враховані у вигляді репарацій і рано чи пізно компенсовані країною-агресоркою. З іншого – нам потрібно підтримати наших співгромадян, які втратили житло, і дати їм можливість інтегруватися у життя в нових громадах». На думку депутата, компенсація за знищене житло сприятиме цьому процесу, а законопроект закріпить правовий механізм визнання факту обмеження права власності, пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України». За словами члена Національної інвестиційної ради нардепа Д. Разумкова, власнику буде достатньо відмовитися від житла на окупованій території, щоб претендувати на отримання компенсації.

П. Фролов, народний депутат України, Голова Тимчасової спеціальної комісії Верховної

Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, звернув увагу на те, що за оцінками Світового банку, Уряду ЄС та ООН станом на 1 січня 2024 р. потреби у відновленні та реконструкції в Україні оцінюються майже в 486 млрд дол. США. Наразі 58 тис. родин отримали допомогу за програмою «ЄВідновлення», ще 3 тис. родин мають на руках компенсаційні сертифікати за повністю зруйноване майно. Враховуючи усі ці потреби, розробка дієвого механізму компенсації є ключовим моментом на сьогодні. Свого колегу з Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених осіб підтримав нардеп М. Величкович, який висловив сподівання, що положення законопроекту зроблять можливою юридичну фіксацію збитків на тимчасово окупованих територіях та у зоні активних бойових дій, а це сприятиме забезпеченню репарацій з боку Російської Федерації.

Зі свого боку голова ГС «Асоціація молодих ВПО України» А. Пертросян зауважив, що забезпечення житлом є одним з найголовніших питань для всієї України, та наголосив на важливості повернення людей з-за кордону. Якщо буде надана можливість отримання житла, люди будуть повертатись та жити в Україні, вважає він. Цю думку поділяє і О. Кіріцева, голова студентського самоврядування Донецького національного медичного університету, яка зазначила, що багато студентів і спеціалістів вимушено покидають Україну через відсутність житла та знаходять прихисток за кордоном. Вона висловила сподівання, що законопроект № 11161 допоможе зберегти кадровий потенціал країни.

У свою чергу, директор ГО «Центр соціальних трансформацій», старший викладач кафедри міжнародних відносин НаУКМА, Д. Метельський запропонував передбачити у документі, який готується до другого читання, можливість повернути своє житло після деокупації, віддавши державі надану раніше компенсацію.

Сподівання, що законопроект створить процедуру отримання компенсації за пошкоджене житло для всіх ВПО і виправить певні правові прогалини, висловила юристка з питань адвокації БФ «Право на захист» А. Бурау, яка звернула увагу на те, що власник такого майна матиме право на відмову від права власності на нього на користь державі у випадку ухвалення Комісією рішення про надання компенсації».

Утім, у низки фахівців є деякі зауваження до Закону. Так, одним з джерел фінансування компенсацій мають стати місцеві бюджети, а громади зможуть затверджувати місцеві програми та створювати фонди з метою надання компенсацій. Але, за словами аналітика Центру спільних дій О. Савчука, поки що невідомо, як будуть залучати ці кошти – добровільно чи примусово, що може стати викликом для місцевої влади. «Основне питання – чи будуть у місцевих бюджетах необхідні кошти на це, – переймається він. – Адже після широкомасштабного вторгнення багато громад зіткнулися з відсутністю грошей, бо надходження від податків значно впали. Найбільше постраждали прифронтові громади, які потребуватимуть найнагальнішої відбудови, тому фінансів на компенсації в бюджетах таких громад просто не буде». У підсумку, на його застереження, Україна може отримати черговий Закон, який держава не буде в змозі виконати. А перекладання відповідальності на громади щодо фінансової компенсації постраждалим громадянам, на його думку, не зніме відповідальності з держави і не виправить проблему, а лише її загострить.

Варто зазначити, що ще у квітні цього року під час конференції «Відновлення справедливості для України» у Гаазі оголосили про офіційний запуск Міжнародного реєстру збитків, заподіяних українцям війною, яку

розв'язала Росія. На той момент понад 40 країн та ЄС приєдналися або висловили намір приєднатися до угоди про Реєстр збитків. Очікується, що загалом у реєстр надійде до 10 млн запитів, зокрема щодо житлових претензій – від 300 до 600 тис. позовів, а подати заяву на відшкодування можна через «Дію».

Наслідки війни Україна долатиме десятиліттями, і наразі неможливо порахувати, скільки це буде коштувати державному бюджету, але обов'язком країни є встановити механізм компенсацій за зруйноване чи пошкоджене майно. На необхідність створення такого механізму вказував і Європейський суд з прав людини, зокрема, у справах проти Туреччини, Вірменії та Азербайджану. Прописано його й у даному законопроекті щодо компенсацій за зруйноване чи пошкоджене майно внаслідок агресії Росії проти України. Тому ухвалення рішень різного рівня про систему заходів для компенсації внутрішньо переміщеним особам за втрачені оселі має стати важливим кроком для забезпечення добробуту українських громадян, які постраждали внаслідок російської військової агресії на території України (*За матеріалами видань: Соціальний захист* (<https://auc.org.ua/novyna/zakonoprojekt-no11161-dopracovuyetsya-publichno-spilno-z-vpo/>); *Європейська солідарність* (<https://eur solidarity.org/2024/08/14/zakonoprojekt-11161/>); *Радіо Свобода* (<https://www.radiosvoboda.org/a/news-verkhovna-rada-znyshchene-mayno-okupatsiya-rosiya/32979000.html/>); *Суспільне Новину* (<https://suspilne.media/761247-rada-pidtrimala-za-osnovu-zakonoproekt-pro-poradok-kompensacii-za-znisene-majno-na-tot/>); *РБК-Україна* (<https://www.rbc.ua/rus/news/kompensuvati-vtratu-zhitla-vpo-planuyut-po-1718273576.html/>); *LB.ua* (https://lb.ua/news/2023/03/29/550219_povoienna_vidbudova_gromad_i.html/).

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Блог на сайті «Судово-юристика газета»

Про автора: Сергій Жуков, д. ю. н., суддя-спікер Верховного Суду

Революція заінтересованих кредиторів у справах про банкрутство

Крім процедури превентивної реструктуризації, яка є новим правовим інститутом у сфері банкрутства, відбулися зміни які суттєво вплинуть на вже існуючі процедури банкрутства.

23 січня 2025 року набере чинності та буде введений в дію Закон України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації», крім положень про превентивну реструктуризацію, які набувають чинності пізніше.

Цей закон, це вже дев'ять змін до Кодексу України з процедур банкрутства за час війни. Він містить нові норми та уточнення прогалін законодавства у сфері банкрутства. Крім процедури превентивної реструктуризації, яка є новим правовим інститутом у сфері банкрутства, відбулися зміни які суттєво вплинуть на вже існуючі процедури банкрутства.

Розглянемо зміни, що стосуються заінтересованих осіб стосовно боржника.

Що ж суттєво змінилося?

По-перше, заява кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство має обов'язково містити інформацію про заінтересованість кредитора стосовно боржника (абз. 1 ч. 3 ст. 34 КУзПБ). Отже кредитор, що ініціює банкрутство відразу повинен у своїй заяві зазначити про свою заінтересованість чи незаінтересованість щодо боржника відповідно до визначених критеріїв;

По-друге, заява кредитора з вимогами до боржника також має обов'язково містити інформацію про заінтересованість кредитора

стосовно боржника (ч. 3 ст. 45 КУзПБ). Отже, відповідний аналіз критеріїв заінтересованості стає обов'язковою частиною заяви про вимоги кредиторів до боржника. Це суттєво має ускладнити вплив «споріднених» кредиторів на визначення долі боржника та створити перешкоди для визнання боржником «штучних боргів».

По-третє, в ухвалі суду за результатами попереднього засідання зазначається розмір, черговість задоволення кожної визнаної вимоги та перелік усіх визнаних судом вимог кредиторів, що вносяться розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів, у тому числі вимог кредиторів, які є заінтересованими стосовно боржника (абз. 5 ч. 2 ст. 47 КУзПБ). Отже, саме суд фіксує заінтересованих кредиторів до боржника, які після цього не мають права вирішального голосу на зборах (комітеті) кредиторів. Саме тому, учасниками зборів кредиторів боржника є конкурсні кредитори з правом вирішального голосу, вимоги яких визнані господарським судом за результатами попереднього засідання (ч.1 ст. 48 КУзПБ). У зборах кредиторів конкурсні кредитори, заінтересовані стосовно боржника брати участь можуть, але виключно з правом дорадчого голосу.

По-четверте, конкурсні кредитори з правом вирішального голосу мають на зборах кредиторів кількість голосів, яка дорівнює сумі вимог кредиторів, включених до реєстру вимог кредиторів за результатами попереднього засідання господарського суду (ч. 4 ст. 48 КУзПБ). Це певна новела, тому що раніше один голос був кратний одній тисячі гривень.

По-п'яте, невід'ємною частиною протокового рішення зборів (комітету) кредиторів є реєстр кредиторів станом на дату проведення зборів (комітету) кредиторів (ч.9 ст. 48 КУзПБ). Саме актуальний реєстр з зазначенням заінтересованих кредиторів щодо

* Збережено стиль і граматику оригіналу

боржника буде впливати на кількість голосів при голосуванні.

Тобто, конкурсні кредитори, заінтересовані стосовно боржника, не мають права вирішального голосу на зборах (комітеті) кредиторів (абз. 13 ч.2 ст. 47 КУзПБ). Отже, такі кредитори втрачають вплив як на прийняття рішень зборами кредиторів так і на прийняття рішень комітетом кредиторів. А це і є ті самі органи, які визначають долю щодо звернення до суду про введення відповідних процедур банкрутства. Тепер, встановлення переліку осіб заінтересованих стосовно боржника є необхідним елементом процедур банкрутства.

Які ж критерії осіб, заінтересованих стосовно боржника визначив законодавець?

Порядок встановлення «заінтересованих осіб стосовно боржника» суттєво змінено, підстави розширено, що має призвести до ґрунтовного аналізу ознак пов'язаності та виникне необхідність мати певних склад обов'язкової інформації для проведення тесту на заінтересованість.

Так, заінтересованими особами стосовно боржника визначено (ч. 1 ст. 1 КУзПБ):

юридична особа, створена за участю боржника,

юридична особа, що здійснює або протягом останніх трьох років здійснювала контроль над боржником,

юридична або фізична особа, контроль над якою здійснює або протягом останніх трьох років здійснював боржник,

юридична особа, з якою боржник перебуває або протягом останніх трьох років перебував під контролем третьої особи,

власники (учасники, акціонери) боржника, керівник боржника, особи, які входять до складу органів управління боржника, головний бухгалтер (бухгалтер) боржника, у тому числі звільнені з роботи за три роки до відкриття провадження у справі про банкрутство;

особи, з якими чи на користь яких боржник вчиняв правочини з відчуження майна боржника, які не відповідають критеріям розумності (економічної доцільності, наявності ділової мети) та добросовісності;

сторона фродакторного правочину, вчиненого боржником, або правочину, який згідно із статтею 42 цього Кодексу визнано недійсним;

особи, які перебувають у родинних стосунках із зазначеними особами та фізичною особою – боржником, а саме: подружжя та їхні діти, батьки, брати, сестри, онуки, а також інші особи, стосовно яких наявні обґрунтовані підстави вважати їх заінтересованими.

кредитор є заінтересованим стосовно боржника також у разі, якщо він протягом шести місяців до дати відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) або процедури превентивної реструктуризації прямо чи опосередковано набув право вимоги до боржника від кредитора, заінтересованого стосовно боржника.

Отже, суд для визначення кредиторів та інших осіб заінтересованих стосовно боржника має отримати від кредиторів та інших осіб величезну кількість інформації щодо самого боржника, його зав'язків, господарських операцій та посадових осіб. Це може викликати певні спори щодо наявності заінтересованості, враховуючи важливість цього питання.

Виникає питання, чи буде здійснюватися перегляд вже сформованих реєстрів після набуття чинності з 23.01.2025 року цих змін до КУзПБ, з визначенням кредиторів заінтересованих стосовно боржника для формування актуальних реєстрів вимог кредиторів і розуміння хто з кредиторів має право вирішального голосу?

Для відповіді на вказане питання необхідно звернутися до змін внесених у КУзПБ, а саме до доповнення абз. 2 пунктом 4-2 розділу «Прикінцеві та перехідні положення», де зазначається, що положення цього Кодексу в редакції згідно із Законом України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації» застосовуються господарськими судами під час розгляду справ про банкрутство, провадження в яких відкрито до набрання чинності цим

Законом. Отже положення, вказаних змін до КУзПБ мають ретроспективну дію і мають застосовуватися до справ, що вже знаходяться у провадженні. Але потрібно ще раз звернути увагу, що відповідно до ч.2 ст. 47 КУзПБ саме суд визначає кредиторів, які є заінтересованими і тому, це питання буде формуватися саме судовою практикою (<https://sud.ua/uk/news/blog/315885-revolutsiya-zainteresovannykh-kreditorov-v-delakh-o-bankrotstve>). – 2024. – 18.11).

Блог на сайті «Судово-юридична газета»

Про автора: Марина Барсук, суддя-спікер Північного апеляційного господарського суду

Господарський кодекс України: реальна статистика використання у судовій практиці

Скасування Господарського кодексу, який забезпечує збалансовану та надійну систему невизначеності в правовому полі.

Інститут правотворчості та науково-правових експертиз НАН України звернувся до народних депутатів із підтримкою законопроекту №6013, аргументуючи це низькою практичною значущістю Господарського кодексу. Так, основним аргументом даного звернення є результати проведеного Інститутом дослідження за 2019 – 2021 роки та висновок про те, що Господарський кодекс згадувався лише у 5 – 7% постанов Великої Палати Верховного Суду (ВП ВС).

Однак, наведене Інститутом дослідження не містить чітких даних, з яких відомостей були здійснені такі висновки. Зокрема, у відповідному зверненні не враховано, що ВП ВС здійснює перегляд судових рішень, прийнятих в межах як господарського, так і цивільного, адміністративного та кримінального судочинства.

Згідно аналітичних довідок щодо стану здійснення правосуддя ВП ВС у 2019-2021 роках, які розміщені на офіційному сайті Верховного Суду, із загальної кількості справ у процентному співвідношенні на розгляді ВП ВС перебувало:

– у 2019 році: 8% господарських справ, 57% адміністративних справ, 31% цивільних справ, 4 % кримінальних справ;

– у 2020 році: 11% господарських справ, 67% адміністративних справ, 21% цивільних справ, 1 % кримінальних справ;

– у 2021 році: 9 % господарських справ, 78% адміністративних справ, 11% цивільних справ, 2 % кримінальних справ.

Тобто, теза Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України, що у постановках ВП ВС за 2018-2021 роки на ГК посилення міститься лише в 5-7 % документах, є некоректною, оскільки проведені дослідження не враховували юрисдикційний розподіл справ, а базувались на їх загальній кількості, що надійшли до перегляду.

Зокрема, при перегляді рішень, які були ухвалені у порядку цивільного, адміністративного та кримінального судочинства, ВП ВС апіорі не може застосовувати норми ГК, який не є релевантним для відповідних ланок судів з огляду на його правове регулювання.

Реальна статистика здійснення ВП ВС судочинства у 2019-2021 роки, яка у аналітичних довідках

2019 рік

Велика Палата Верховного Суду із 2163 процесуальних документів по суті ухвалила 1813 судових рішення, з яких:

1224 в адміністративних;

661 в цивільних;

188 в господарських;

90 в кримінальних справах.

Тобто, процентне співвідношення справ до їх юрисдикційної приналежності, які були розглянуті Великою Палатою Верховного Суду, становить 57 % – адміністративні справи, 31 % – цивільні, 8 % – господарські, 4 % – кримінальні.

Із переглянутих 188 господарських справ, у 169 судових рішеннях ВП ВС міститься посилення на Господарський кодекс, що складає – 90%.

ГК не згадувався лише у 19 постановках, які стосувалися процедур банкрутства або суто процесуальних питань, таких як визначення

юрисдикційної підвідомчості справ чи в порядку проведення виконавчого провадження.

2020 рік

Велика Палата Верховного Суду по суті ухвалила 693 судових рішень, з яких:

466 в адміністративних;

144 в цивільних;

75 в господарських;

8 в кримінальних справах.

Тобто, процентне співвідношення справ до їх юрисдикційної приналежності, які були розглянуті Великою Палатою Верховного Суду, становить 67 % – адміністративні справи, 21 % – цивільні, 11 % – господарські, 1 % – кримінальні.

Із 75 розглянутих господарських справ ГК згадувався у 51 постанові, що становить 70% від загальної кількості переглянутих процесуальних документів, що надійшли від господарської ланки судів.

Інші 24 справи стосувалися питань банкрутства, що передбачає застосування спеціального законодавства, а також вирішення суто процесуальних питань.

2021 рік

Велика Палата Верховного Суду по суті ухвалила 440 судових рішення, з яких:

342 в адміністративних;

48 в цивільних;

43 в господарських;

7 в кримінальних справах.

Тобто, процентне співвідношення справ до їх юрисдикційної приналежності, які були розглянуті Великою Палатою Верховного Суду, становить 78 % – адміністративні справи, 11 % – цивільні, 9 % – господарські, 2 % – кримінальні.

Із 43 господарських справ ГК згадувався у 33 постановах, що складає 77%.

У інших судових рішеннях, де відсутнє посилання на норми ГК, розглядалися питання процесуального характеру, порядку виконання судового рішення, або справи про банкрутство.

З наведених вище фактів вбачається, що положення Господарського кодексу активно застосовується у судовій практиці і є необхідним для ефективного регулювання господарських відносин.

Лише в окремих випадках Велика Палата Верховного Суду, розглядаючи вузькоспеціалізовані питання зобов'язального права, не посилалась на норми Господарського кодексу, а вирішувала питання тлумачення таких норм, які не охоплюються положеннями Господарського кодексу та передбачені окремими законодавчими актами.

Крім того, із наведеної вище статистики вбачається ефективність господарської ланки судів України, що підтверджується низьким відсотком оскаржень судових рішень. Наведене свідчить про стабільність судової практики та високий рівень юридичної визначеності у господарських спорах, що є критично важливим для бізнесу, інвесторів та економічного розвитку країни.

Скасування Господарського кодексу, який забезпечує збалансовану та надійну систему правового регулювання, може призвести до хаосу та невизначеності в правовому полі. Як наслідок, це спричинить зростання кількості звернень суб'єктів господарювання до судів для захисту своїх порушених прав та негативно вплине на бізнес-середовище, інвестиційний клімат та економічний розвиток країни.

Збереження Господарського кодексу є важливим для підтримання збалансованої та надійної правової системи, яка відповідає потребам сучасної економіки та суспільства (<https://sud.ua/uk/news/blog/316200-gospodarskiy-kodeks-ukrayini-realna-statistika-vikoristannya-u-sudoviy-praktitsi>). – 2024. – 21.11).

Блог на сайті «Lv.ua»

Про автора: Михайло Поживанов, політик, громадський діяч, депутат Верховної Ради чотирьох скликань

Енергетична децентралізація: чому про неї слід думати в першу чергу?

7 грудня Україна відзначатиме День місцевого самоврядування. Для мене як для людини, котра особисто брала участь у розробці відповідного розділу Конституції,

така дата завжди була значима і залишається значимою дотепер.

Але якщо до повномасштабного вторгнення я писав переважно про необхідність привести у відповідність до Основного закону існуючий адміністративний поділ, то нині хочу зосередити увагу на іншому питанні. Більш актуальному та важливішому з огляду на нинішні реалії.

Мова про децентралізацію, яка повинна охопити енергетичну сферу. Вона є необхідною вже тому, що нині Україна втратила близько 85% теплової генерації внаслідок обстрілів Росії. Збитки енергетичної інфраструктури оцінюють у 12,5 млрд доларів, а на побут українців негативним образом впливають графіки відключень електроенергії. Отож, що можна зробити у подібній ситуації?

Енергосистема України – прикрий спадок ЄСРЄ

У кожної країни – свій досвід побудови енергосистеми, але якщо говорити конкретно про нашу державу, то українська енергетика базується на атомі, мазуті та вугіллі, біологічному паливі та природному газі. Крім того, в останні роки зростає популярність відновлюваних джерел, а саме сонячної енергії, вітряків та водних станцій.

Система є цілісною. Підприємства, які генерують енергетику, віддають ресурс в загальну мережу, через яку вона дістається до промислових виробництв та побутових споживачів. При цьому енергосистема складається з потужностей генерації та ліній електропередач.

Останні знаходяться у власності держави та не підлягають приватизації. Потужності з генерації також здебільшого перебувають у державній власності, і тут мова йде про ГЕС та АЕС, про частку ТЕС та ТЕЦ. Решта ТЕС та ТЕЦ знаходяться у приватній або комунальній власності, так само як і джерела відновлюваної енергії – вітрові та сонячні електростанції.

Управляє цією махіною Національна енергетична компанія «Укренерго», яка має статус приватного акціонерного товариства – вона знаходиться у сфері управління Міністерства енергетики України. А щодо

генерації, то на ринку присутня безліч виробників, зокрема, це ДТЕК, Центренерго, Укргідроенерго та Енергоатом.

А тепер до головного: історично українська енергосистема була пов'язана з Росією, Білоруссю та Молдовою. У березні 2022 року ми доєдналися до об'єднаної енергосистеми континентальної Європи ENTSO-E, завдяки чому ми зараз маємо можливість імпортувати електроенергію з європейських країн.

Але спадок єдиної системи долаємо і по цей час.

Чому нам стало бракувати енергетики зараз?

Хай би які управлінські мінуси не мала українська енергосистема, до повномасштабного вторгнення Росії ми не мали підстави жалітися на неї – хіба що обговорювати монополізм та безвідповідальність окремих компаній та встановлені зависокі тарифи. До війни Україна генерувала достатню кількість електроенергії, аби забезпечувати себе самостійно, а залишки ще й експортувати за кордон.

Але нинішні часи підкинули нові теми для обговорення, відсунувши проблему тарифів та другий, ба навіть на десятий план. Бо у лютому 2022-го наші потужності обвалилися на 30% через повномасштабний напад ворога. Тоді ще не йшлося про блекаути, але через окупацію Україна втратила контроль над Запорізькою АЕС, яка генерувала чверть потужностей всієї енергосистеми.

А вже потім росіяни розпочали прицільні удари по енергосистемі України – усі ми пам'ятаємо блекаутну зиму 2022-2023 років. За даними Офісу генпрокурора України, Росія нанесла тоді 255 ударів по об'єктах електроенергетики України. Мішенню обстрілів стали як об'єкти генерації, так і по розподільчі станції та лінії передач.

А відтак на кінець квітня 2023 року ООН прозвітувала, що загальна потужність генерації України зменшилася більш ніж удвічі, а майже половину критично важливих високовольтних трансформаторів було пошкоджено.

За даними Світового Банку, збитки, завдані енергосистемі за той період склали 11 млрд доларів – це 20 відсотків від загального

бюджету України на 2023 рік, який тоді склав 53,1 млрд доларів.

Енергетики взялися до роботи, і, за словами профільного міністра Германа Галуценка, систему вдалося відновити на 80 відсотків. ДТЕК, яке володіє більшістю ТЕС, також відновило частини енергоблоків і розконсервувало частину обладнання, яке було на довгостроковому зберіганні. Відтак зиму 2023-2024 рр. ми пройшли без блекаутів.

Але навесні цього року Росія повернулася до ударів по енергосистемі України. Ворог вдарив по двох гідроелектростанціях та семи ТЕС, а 11 квітня росіяни знищили Трипільську ТЕС, яка була найбільшим постачальником електроенергії до Київської, Житомирської та Черкаської областей. Внаслідок цих атак ДТЕК втратило 80% своїх потужностей, а Україна повернулася до віялових відключень електроенергії.

Що робити в ситуації, коли ворог вирішив нас заморозити?

Біда нашої енергосистеми в тому, що вона представляє собою цілісний організм. Для мирного часу така ситуація є більш-менш прийнятною, але війна зобов'язує думати про децентралізацію енергосистеми та про перехід на розподільчу генерацію. Замість великих ТЕС, які стають легкою ціллю для російських ракет, ми маємо фокусуватися на невеликих електростанціях, що будуть розкидані по різних куточках країни.

Добрим вирішенням проблеми є і «зелені» варіанти, наприклад сонячні батареї на дахах будинків чи вітрові турбіни в сільській місцевості, або – міні-ТЕЦ. Це малі та середні когенераційні установки, які одночасно виробляють електро- та теплову енергію на підприємствах теплопостачання.

Наприклад, Київрада вже затвердила встановлення 6 міні-ТЕЦ у місті, які зможуть зробити енергопостачання Києва більш автономним та стабільним. Але це гра в довгу, бо для повної реалізації проєкту треба 12-15 років. Отож, починати слід просто зараз.

Причому не лише у Києві. Подібну програму розгортають по всій країні – наразі теплопостачальні підприємства у 21 областях

України отримали 80 міні-ТЕЦ. Вони малі, легкі у транспортуванні й захисті, а тому ідеально підійдуть для прифронтованих областей.

Інший амбітний, але дискусійний варіант полягає у виробництві міні-АЕС, або малих модульних реакторів. ММР працюють так само, як і великі АЕС. І хоча їхні потужності десь в три рази менші, ніж у звичайної АЕС, вони займають у 10 разів меншу площу. Ще один плюс таких міні-АЕС полягає у тому, що їх можна виготовляти на заводах та збирати на місцях розташування.

Фантастика? Скажу чесно – наразі невідомо, чи буде реалізований такий проєкт. Американська компанія Holtec International, яка разом з Енергоатомом обіцяє побудувати перші модульні реактори в Україні у 2029 році, стверджує, що їх можна буде навіть вбудовувати в інфраструктуру наявних теплових станцій – з останніх треба лише видалити вугільні котли.

Але у світі ще нема жодного успішного прикладу міні-АЕС. Компанія NuScale Power, яка планувала побудувати першу міні-АЕС в американському штаті Юта, зупинила проєкт, бо його витрати виросли більш ніж вполовину.

Тому поки залишимо в стороні цю перспективу та розглянемо більш реалістичну альтернативу – газотурбінні генератори. Такі електростанції мають невеликі блоки та швидко розганяються – до трьох хвилин. Вони також можуть працювати як елементи децентралізованої енергосистеми й забезпечувати безпосередньо споживачів, а залишки відправляти в єдину систему.

І, нарешті, є зелена енергетика. Ми вже використовуємо відновлювальні джерела – до вторгнення їхня частка у виробництві становила 13%, але вони також зазнали пошкоджень внаслідок війни.

Багато об'єктів відновлювальної енергетики опинилися в окупації та у регіонах бойових дій, наприклад, на окупованих територіях залишилися три вітрові електростанції. Але у зеленої енергетики є великий потенціал для децентралізації.

Та хоча зелена енергетика – це перспективний напрямок розвитку, який заохочують і активно фінансують іноземні партнери, самостійно

вона не зможе перекрити потреби цілої країни. З сонячними та вітровими станціями це може бути складно, адже вони можуть не давати стабільної генерації протягом всієї доби.

З таким викликом стикаються навіть країни з розвинутої зеленою енергетикою, як, наприклад, Німеччина, яка покладалася на російський газ для свого енергозабезпечення. Тому відкидати інші способи генерації, такі як спалення вугілля чи атомну енергетику, теж не варто.

Комбінуючи різні методи отримання енергії, ми зможемо продемонструвати ворогу нашу стійкість. А заодно й забезпечити себе на випадок іншої війни або тих чи інших екстраординарних ситуацій.

Звісно, мені можуть заперечити, що на реалізацію подібних проєктів потрібні кошти, але на енергетичну децентралізацію їх охоче виділяють наші західні партнери. Та й громади мусять подбати про покриття подібних витрат. Головне – не розбазарювати гроші на дурниці та другорядні завдання, виконання яких може зачекати й мирного часу.

Завдяки єдності українських громад ми зупинили просування ворога, зокрема, на півночі країни – як це було у 2022 році. Нині настав час зірвати його плани по зануренню України у темряву та холод в масштабах всієї ДЕРЖАВИ (https://lb.ua/blog/mykhaylo_pozhyvanov/646038_energetichna_detsentralizatsiya_chomu.html). – 2024. – 20.11).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Дмитро Лубінець, уповноважений Верховної Ради України з прав людини

Захист трудових прав під час воєнного стану

Як Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, зобов'язаний захищати права кожного громадянина нашої країни. У зв'язку з цим звернувся до Конституційного Суду України з поданням про визнання неконституційними деяких положень законодавства, які

стосуються права на щорічну відпустку під час дії воєнного стану. Деталі розповідаю далі.

Чому це питання важливе?

Сьогодні в умовах воєнного стану трудове законодавство України зазнало низки змін. Зокрема, Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» №2136-ІХ від 15 березня 2022 року дозволяє роботодавцям обмежувати надання щорічних відпусток до 24 календарних днів, а також переносити невикористані дні на період після завершення воєнного стану без збереження заробітної плати. Також роботодавець може відмовити працівнику в наданні невикористаних днів щорічної відпустки у період дії воєнного стану. Такі обмеження безпосередньо зачіпають конституційне право кожного працівника на відпочинок.

Водночас Конституція України гарантує кожному право на відпочинок, включаючи оплачувану щорічну відпустку. У ці важкі часи, коли кожен з нас робить усе можливе задля перемоги, держава повинна зберігати справедливий підхід до прав своїх громадян.

Юридичний аспект обмежень

Згідно з Конституцією України, обмеження прав і свобод можуть бути запроваджені лише тимчасово і чітко визначеними законом. Проте, положення Закону №2136-ІХ, на мою думку, надають роботодавцям надто широкий простір для обмежень права на відпустку, без належного обґрунтування та без гарантій компенсації. Невикористані дні щорічних відпусток не можуть надаватись за рішенням роботодавця без збереження заробітної плати, адже відповідно до статті 45 Конституції України щорічні відпустки є оплачувані та їх тривалість визначається законами.

Які навів аргументи у Конституційному Суді України?

Аналіз викладених норм дозволив мені дійти висновку, що право на відпочинок, закріплене у статті 45 Конституції України, не може бути обмежене, оскільки в Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, який закріпив вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини й громадянина, які тимчасово

обмежуються у зв'язку із введенням воєнного стану, така стаття не вказана. Так само Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» №2136-IX визначає, що на період дії воєнного стану вводяться обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачених статтями 43, 44 Конституції України.

Норми, які є предметом конституційного контролю, не обмежують, а скасовують право працівників на щорічну відпустку повної тривалості та її оплату, а також дозволяють замінити їх за рішенням роботодавця іншим видом відпустки – відпусткою без збереження заробітної плати.

У статті 4 Закону України «Про відпустки» установлюються види відпусток, зокрема, щорічні відпустки та відпустки без збереження заробітної плати. Ці два види відпусток є абсолютно різними видами відпусток, що надаються з різною метою, за різних підстав, у різному порядку та тривалості. Також законодавством не передбачається заміна одного виду відпустки іншим в принципі.

Я розумію, що багато роботодавців, особливо в критичних галузях, виступають за обмеження відпусток, аргументуючи це необхідністю безперервної роботи підприємств. Але водночас я розумію, що працівники потребують відпочинку для підтримки свого фізичного та психічного здоров'я, особливо зараз, коли всі ми живемо в умовах постійного стресу. Я вважаю, що баланс інтересів має бути дотриманий, і права людей не повинні порушуватися через поточні обставини.

Що означає це подання для трудового законодавства України?

Якщо Конституційний Суд України визнає обмеження неконституційними, це гарантуватиме захист трудових прав навіть під час воєнного стану. Я переконаний, що це рішення може покращити правову систему та зміцнити принципи верховенства права в Україні.

Необхідно зробити все можливе для захисту прав громадян!

3 жовтня 2024 року Конституційний Суд України на відкритій частині пленарного

засідання у формі письмового провадження розглядав справу за вказаним конституційним поданням. На пленарному засіданні був присутній мій Представник в системі судоустрою з права на справедливе правосуддя та представництва в Конституційному Суді України. Після дослідження матеріалів справи на відкритій частині пленарного засідання Суд перейшов до закритої частини пленарного засідання для ухвалення рішення.

Мій обов'язок як Уповноваженого – зробити все можливе для захисту прав громадян, навіть у найскладніші моменти. Кожен українець, який працює на благо нашої країни, має право на відпочинок і справедливе ставлення. Ми повинні знайти баланс між забезпеченням національної безпеки та захистом прав людини. Я сподіваюся, що Конституційний Суд України ухвалить рішення, яке допоможе нам усім зберегти цей баланс і забезпечити кожному громадянину гідний рівень соціальних гарантій (https://lb.ua/blog/dmytro_lubinets/646424_zahist_trudovih_prav_pid_chas_voiennogo.html). – 2024. – 22.11).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Ковтонюк, заступник міністра охорони здоров'я України в 2016-2019 роках

Про скорочення автономії лікарень та переведення їх грошей до казначейської системи

Я з великою неохотою пишу цей пост і намагався до останнього цього не робити. Але, на жаль, інші засоби для діалогу вичерпані. Здорові аргументи у цій дискусії не були спростовані. Тому викладаю свою позицію та аргументацію з цього питання публічно, щоб – незалежно від кінцевого рішення уряду та парламенту – усе було максимально прозоро.

Будьте зі мною, текст довгий, але коротко тут не виходить.

Ситуація.

Цьогоріч уряд, з ініціативи Міністерства фінансів, подав у проєкті бюджету на 2025

рік норму, яка зобов'язує усі державні та комунальні медичні заклади відкрити рахунки у Державному казначействі та перевести туди кошти, які вони отримують від держави, тобто Національної служби здоров'я.

Це – суттєве обмеження автономії лікарень, шкідливе і руйнівне для медицини. Воно ускладнить розвиток лікарень, вплине на мотивацію лікарів, підважить конкуренцію та якість, відверне приватний сектор від надання державних послуг.

У неопублічних дискусіях прозвучало більш ніж достатньо переконливих аргументів не робити такий крок.

Активізувалися експерти, лікарні та медична громадськість. В результаті комітет з питань бюджету відхилив цю пропозицію, а тоді й Верховна Рада не проголосувала за неї у першому читанні бюджетного закону.

Але уряд іде наперекір позиції парламенту, медичної та експертної спільноти і знову подає цю норму у проєкті бюджету до другого читання.

У цьому пості я хочу викласти аргументи проти такого рішення публічно. Спробую проаналізувати цілі, які озвучує уряд та довести, що це рішення – не лише погане, але й не виправдане ні умовами воєнного стану, ні браком коштів, ні іншими мотивами.

Найперше: чому автономія лікарень така важлива?

Одним реченням: бо вона дає можливість розвивати лікарні та поліпшувати послуги для людей без великих додаткових державних витрат.

Не зайве, як мені здається, зважаючи на можливості нашої держави в умовах війни та особливо після неї.

Наше тоталітарне минуле (яким ми усі залишаємося до різної міри отруєні) залишило уявлення про те, що пряме державне керівництво закладами публічної сфери є нормою. Але так не є. Нормою у вільному суспільстві (а ми ведемо війну за шанс бути таким) є якраз незалежність людей та організацій – лікарень, університетів, шкіл, театрів та підприємств. А держава реалізує соціальні гарантії в основному через закупівлю у цих людей та організацій їхніх послуг або даючи підтримку їх споживачам.

Єдиною публічною сферою в Україні, якій вдалося вирватися із совка та перейти на таку модель, перейти у Європу, стала медична сфера у 2017-2020 роках. Ще раз: єдиною. Так, обмежену автономію після цього отримали також окремі заклади культури, ще більш обмежену – університети, але це навіть близько не те, що маємо у медицині, де тисячі публічних лікарень мають рівень свободи та правове регулювання, подібне до їхніх колег у країнах Євросоюзу.

Ця автономія призвела до неймовірного результату. Система почала ворухитися та розвиватися без значних впливів державних грошей. Ба більше, у відносних показниках ми фінансували медицину менше, порівняно з тією ж освітою – і водночас бачили у ній значно більш динамічний розвиток.

Причина – автономія провайдерів і перехід на закупівлю послуг. Визнання, що робота лікарів та медсестер – це послуга, і вона коштує грошей – була цивілізаційним стрибком для нас.

Медичні заклади перейшли з бюджетної сфери у сферу господарського права і почали працювати за тими ж правилами, що й бізнес, отримуючи державне замовлення на медичні послуги від Національної служби здоров'я.

Рівні правила гри дозволили і самому бізнесу приєднатися до НСЗУ (де ще в нас приватні заклади масово надають державні послуги?). Бізнес увійшов у конкуренцію з комунальними та державними поліклініками, лікарнями, центрами первинної допомоги. Це суттєво підвищило дружність до пацієнта – деякі комунальні заклади тепер на вигляд схожі на приватні (подивіться хоча би на Дитяча міська поліклініка 6 Compass у Одесі чи Лікарня Святого Мартина у Мукачеві).

З'явилася альтернатива для пацієнтів та лікарів. Багато з них, до речі, відкрили сотні успішних приватних практик, надаючи при цьому безоплатні державні послуги (подивіться хоча би на Сімейна амбулаторія ВУЛИК – Львів, первинна допомога у «Garvis – Твоя територія здоров'я» у Дніпрі, Медичний центр «100% життя» Київ та багато інших).

Чи був би такий результат, якби держава просто додавала гроші – навіть великі – у стару систему?

Автономія лікарень (ще раз – норма у Європі, поки що диво – в Україні) не позбавляє проблем. Але вимагає інших, більш тонких, інструментів їхнього вирішення. Держава має вчитися уміло регулювати ринок, працювати зі стимулами для провайдерів та пацієнтів, бути вимогливим замовником медичних послуг, проводити якісний моніторинг та аналітику.

Це викликає страшенний дискомфорт. Хочеться за звичкою просто ударити кулаком по столу, втрутитися у роботу, дати команду по вертикалі, вручну підрегулювати потоки грошей або людей. Совкова отрута у нашій крові раз за разом змушує тягнутися по ці тупі важкі інструменти.

Але вони створюють лише ілюзію контролю та керованості. Наша держава об'єктивно не спроможна самостійно організувати та профінансувати усе, що вона наобіцяла людям. Коли вона береться до ручного управління, то управляє лише сегментом якоїсь сфери, а решта послуг надається або у приватному секторі або неформально, або не надається взагалі. Історично у медицині держава покривала лише близько половини необхідних витрат на послуги та ліки, решту люди знаходили або за кеш, або у приватному секторі, або взагалі відмовлялися від лікування.

Чим жорсткіше держава контролює провайдерів послуг, чим менше у них свободи в управлінні, розвитку, залученні грошей – тим менше там ініціативи, пошуку нестандартних рішень, бажання допомогти людям, а не просто догодити начальнику.

Тотальний контроль – це наркотик для управлінця. Знімає тривогу, помагає не бачити погане навколо. Але погіршує життя людям навколо і веде лише до деградації.

Тепер повернімося до переведення лікарень на казначейські рахунки. Це саме ніщо інше, як створення ілюзії контролю.

Уряд мотивує цей крок трьома аргументами.

1. Лікарні, ніби-то, неефективно використовують кошти. У них на банківських рахунках лежать великі залишки.

2. Казначейська система нічим не гірша за банки. Лікарні і далі зможуть використовувати

свої гроші вільно, ніякого втручання у автономію не буде.

3. Міністерству фінансів в умовах війни потрібна ліквідність (вільні кошти, якими можна користуватися) у казначейській системі.

4. Це тимчасово.

Четвертий аргумент відкидаємо одразу. Купа невирішуваних тепер проблем колись народилися як тимчасові рішення. Тут і обов'язок місцевої влади оплачувати комуналку лікарням, і «пілотний проєкт» для НАМН, і багато чого іншого.

У публічній площині уряд найбільше апелює до першого та другого аргументів. Хоча вони насправі суперечать один одному.

Якщо казначейська система нічим не відрізняється від банків, то навіщо на неї переводити лікарні силоміць? І якщо тримання грошей на казначейських рахунках ніяк не вплине на фінансову незалежність, то як це вирішує питання з ніби-то неефективним використанням грошей?

Те, що ці тези не тримаються купи, свідчить, що вони не є справжніми мотивами. Єдиною серйозною причиною я вважаю третю – збільшення грошової маси у казначейській системі за рахунок медичної сфери. До цього я повернуся згодом, а поки що коротко поясню про «залишки» на рахунках.

Мінфін не раз заявляв, що лікарні регулярно звітують про великі «залишки» на своїх рахунках. Остання озвучена цифра – 22 мільярди гривень. Це ніби-то свідчить про «нецільове» та «неефективне» використання грошей Національної служби здоров'я, себто держави.

Пояснюю, що не так з цими тезами.

1. Лікарні звітують про гроші, які залишаються на їхніх рахунках після усіх видатків станом на перше число місяця. Це не значить, що після першого числа вони не будуть витрачені, скажімо, на зарплати чи ліки. Загальна цифра нічого не говорить нам про те, чи надлишкові це гроші, чи ні.

2. У абсолютної більшості лікарень на рахунках лежать невеликі суми. Проста арифметика на серветці: ділимо ці мільярди на 5 138 провайдерів у системі. Отримуємо близько

4 мільйонів – копійчані гроші у перерахунку на одну лікарню.

3. Завдяки відкритим даним НСЗУ ми можемо знати докладно: більшість лікарень тримають на рахунках невеликі суми, які не перебільшують видатків на 1-2 місяці своєї роботи. І це логічно. Ми ж не будемо очікувати, що директор буде тримати на поточному рахунку нуль?

4. Медичні заклади тримають на рахунках не тільки гроші НСЗУ. Там є ще доходи від донорів, місцевих програм, грантів, платних послуг, участі у дослідженнях та інших джерел.

5. Чи є у когось справді надмірні залишки? Так. Таких грошей близько 4 мільярдів. 90% з них накопичені на рахунках лікарень прифронтових областей або окупованих територій. Наприклад, Донецький центр екстреної допомоги має грошей на 23 місяці роботи. Бахмутська лікарня, адміністрація якої була релокована на Київщину – на 14 місяців. Маріупольський центр первинної допомоги, який досі існує як юридична особа – на 29 місяців.

Підсумок: проблема з неефективним використанням коштів усіма лікарнями – надумана. Є проблема з коштами на рахунках закладів прифронтових та окупованих територій. Чому вони там є – можна обговорити окремо. Питання про те, що робити з цією проблемою, я залишу уповноваженим на це інституціям.

Але до чого тут примус усіх лікарень тримати кошти у казначействі?

Тому перейдімо до головного аргументу: Мінфіну потрібні гроші у казначейській системі. Усі публічні сфери – там, медична – ні. Все просто.

Але тут на Мінфін чекає розчарування, бо реальної додаткової ліквідності – тобто вільних коштів, які можна тимчасово перекинути на інші видатки – він не отримає, і ось чому.

По-перше, як я говорив вище, справді вільних коштів у лікарнях – дуже мало. Ідеться про кошти, які справді «лежать», а не обертаються на рахунках.

Ба більше, після примусового переведення до казначейства їх не залишиться там взагалі.

Будь-який притомний керівник лікарні зробить так: виконає вимогу уряду і відкриє для грошей НСЗУ рахунок у казначействі. А для усіх інших доходів буде мати рахунок у банку. Для середньої лікарні НСЗУ покриває лише базовий рівень зарплат і невелику кількість ліків та витратних матеріалів. Ці гроші, щойно надійдуть до лікарні, будуть одразу витрачені, не затримуючись на рахунках. Результат: нуль вільної ліквідності, зате ілюзія «ефективного і цільового використання».

Насправді ж решту видатків лікарень – на додаткові виплати персоналу, розвиток, більше ліків та витратних матеріалів, обслуговування дорогої апаратури – заклади і далі будуть залучати окремо, але розміщувати у банках. Там же вони будуть тримати і «залишки», якщо ті утворяться.

Тож що буде далі, коли Мінфін побачить таку картину? Я не здивуюся, що уже за рік він захоче і ці рахунки мати під своїм контролем.

Чого досягне уряд? Буде контролювати свої гроші, які покриватимуть десь половину видатків лікарень. Усі інші доходи закладів підуть у тінь, або будуть надходити через квазі-благодійні фонди (як-от той, що у лікарні «Охматдит», пригадуєте?) або просто ніяк не будуть надходити, а просто стануть проблемою пацієнтів, як це було завжди.

Хирлява довіра до співпраці з державою, яка от-от щойно почала зароджуватися на ринку медичних послуг, швидко всохне. Хто буде співпрацювати з державою, яка, виправдовуючись воєнним станом та браком коштів змушує тримати гроші у неї, а в цей час роздає населенню чергову «тисячу», витрачаючи на це десятки мільярдів?

Публічні заклади знову де-факто стануть бюджетними, конкуренція з приватним сектором втратить сенс.

Надивившись на це все, і сам приватний сектор буде потихеньку виходити із системи НСЗУ, а нові гравці – не будуть заходити. Іноземні інвестори у проекти державно-приватного партнерства – наприклад будівництва нових лікарень – теж зроблять свої висновки.

І ми поступово повернемося у теплий і затишний совок (https://censor.net/ua/blogs/3519635/natsonalna_slujba_zdorovya). – 2024. – 12.11).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Сергій Звягінцев, в.о. Голови Державної митної служби України

Куди оцінка Єврокомісії спрямовує реформу української митниці?

Митна сфера та оборонна політика – саме у цих напрямках Єврокомісія відзначила найвищий прогрес України у виконанні євроінтеграційних зобов'язань. Завдяки цьому Україна загалом отримала високу оцінку з-поміж інших кандидатів на вступ до ЄС.

У своєму Висновку Ukraine Report 2024 – European Commission щодо заявки України на членство в Європейському Союзі Єврокомісія констатує, що Україна має хороший рівень підготовки щодо Митного союзу і досягла значного прогресу в цьому напрямку.

Якщо згадати, що Європейський Союз задумувався першочергово саме як Митний союз між державами, стає зрозумілим, чому митна сфера є предметом особливої уваги та прискіпливої оцінки при прагненні країни долучитися до ЄС. Усі держави-члени Союзу дотримуються однакових митних правил і процедур. Це вимагає узгодження законодавства, а також належного правозастосування та сумісництва електронного митного середовища.

Цьогоріч українська митниця вкотре підтвердила своє прагнення бути у Митному співтоваристві і свою спроможність дотримуватись кращих практик у митній сфері. Так, Україна показала найвищий рівень прогресу за розділом «Митний союз» порівняно з іншими країнами – кандидатами на вступ до ЄС.

Які саме досягнення впевнено наближають Україну до Євросоюзу і у чому держава має підтримати зусилля митниці?

Гармонізація митного законодавства

Одним із вирішальних чинників для позитивної оцінки у митній сфері став прогрес у адаптації Митного кодексу України з Митним кодексом ЄС. Це справедливий висновок з огляду на те, що Україна запровадила фундаментальні зміни до вітчизняного Митного

кодексу і активно працює над новим Митним кодексом, повністю базованим на нормах ЄС.

Зокрема, Закон України №3926-ІХ наближає нашу країну до повного застосування митного законодавства ЄС і дозволяє бізнесу адаптуватися до оновлених правил у сфері зовнішньоекономічної діяльності та здійснити «м'який» перехід від чинного до нового Митного кодексу України.

Цифровізація

Також Єврокомісія позитивно оцінила розробку митницею ІТ-систем, необхідних для вступу до ЄС. Затверджений у лютому 2024 року Стратегічний план цифровізації Держмитслужби на 2024-2026 роки передбачає чіткі заходи щодо впровадження ІТ рішень для подальшої цифровізації митної сфери в Україні і майбутньої їх інтеграції із системами ЄС.

Відтак, на крок ближчими до Євросоюзу нас зробили розроблені митною службою у 2024 році нові національні ІТ-системи, такі як Система по роботі з рішеннями митних органів і Централізована система митного оформлення, а також робота над розробкою нової автоматизованої системи управління ризиками на основі Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС (MASP-C).

На майбутнє Україні рекомендують виділити достатні людські та фінансові ресурси для забезпечення подальшої реалізації Стратегічного плану.

Спрощення для бізнесу

Також позитивно Єврокомісія відзначила розширення використання Україною процедури спільного транзиту, зокрема, перехід у квітні 2024 року на застосування NCTS Фаза 5 у числі перших серед інших країн – учасниць Конвенції про процедуру спільного транзиту.

Зараз українська митниця надає допомогу колегам із інших країн у проведенні тестів на відповідність для запровадження ними оновленої версії.

Схвально Єврокомісія оцінила і суттєве зростання кількості авторизованих економічних операторів – авторизації АЕО надано вже 65 українським підприємствам. Водночас, як фактор, що поки обмежує можливості у переговорах з ЄС щодо взаємного визнання

АЕО, було названо те, що лише дві з цих компаній отримали сертифікат безпеки (АЕО-Б). Тож робота в цьому напрямку продовжується. До речі, станом на зараз маємо вже 3 таких підприємства.

Боротьба з контрабандою товарів і корупцією та роль у цьому міжнародної співпраці

Окремим пунктом виконання євроінтеграційних зобов'язань Єврокомісія відзначила запровадження Україною кримінальної відповідальності за контрабанду товарів у великих розмірах. У той же час наголосила на необхідності наділення саме митного органу достатніми повноваженнями для безпосередньої участі у зборі оперативної інформації та досудовому розслідуванні у справах про товарну контрабанду.

Таку позицію розділяють й інші партнери України – Міжнародний валютний фонд, Всесвітня митна організація і представники оціночних місій Митно-прикордонної служби США.

Також Європейське співтовариство підтвердило, що зусилля української митниці призвели до покращень у боротьбі з корупцією на кордоні. А запроваджений автоматизований обмін митною інформацією на українсько-молдовському кордоні підвищив прозорість транскордонних переміщень. Серед інших заходів взаємодії з сусідніми країнами Єврокомісія відзначила також проведення переговорів між Україною і Польщею та досягнення двосторонньої угоди про спільний контроль у пунктах пропуску.

На ці аспекти не даремно звернули увагу при наданні оцінки, адже механізм обміну попередньою митною інформацією є дієвим антикорупційним заходом – отримання інформації в режимі реального часу від країни експортера фактично нівелює будь-які маніпуляції безпосередньо в пункті пропуску при ввезенні товарів в Україну. Разом із тим це значною мірою впливає на надходження до державного бюджету та знижує навантаження на інститут взаємної адміністративної допомоги в митній справі.

Пріоритети на наступний рік

Таким чином, українська митниця рухається у вірному напрямку і пріоритетами на період

до наступної оцінки залишається робота над подальшою реалізацією вже початих ініціатив:

– законодавчий напрямок: впровадження останніх поправок до Митного кодексу та завершення розробки та прийняття нового Митного кодексу, узгодженого з Митним кодексом ЄС;

– подальша реалізація Стратегічного плану цифровізації митної служби та розширення поточної фази 5 NCTS до фази 6 NCTS;

– покращення інституційної спроможності митної служби шляхом наділення митниці повноваженнями на здійснення оперативно-розшукової діяльності і слідства, а також впровадження компетентнісного підходу до управління персоналом в основні кадрові процеси (відбір, оцінка ефективності, підвищення кваліфікації та навчання) (https://censor.net/ua/blogs/3520149/progres_ukrani_u_vikonann_vrontegratsyinih_zobovyazan). – 2024. – 15.11).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Фролов, народний депутат України від фракції «Слуга народу»

Проведення всеукраїнської інвентаризації нерухомості для розміщення ВПО, відстрочка від мобілізації для родичів зниклих безвісти, звільнення зі служби неповнорідних братів і сестер загиблих на війні, позбавлення державних нагород за популяризацію або пропаганду держави-агресора – детально про усі 24 закони, розглянуті Верховною Радою 20 листопада:

1. Щодо забезпечення житлових прав внутрішньо переміщених осіб – в цілому (11281).

Передбачили проведення всеукраїнської інвентаризації усієї нерухомості з метою подальшої передачі в пільгову оренду для розміщення ВПО та створення інформаційної бази придатного для проживання житла у вигляді публічної інтерактивної карти, де буде доступна інформація про технічний стан об'єкта, його фото, кількість місць для

проживання, обсяг потенційних інвестицій для приведення у належний для проживання стан. ВПО зможуть обирати об'єкт, де б вони хотіли проживати, а органи влади – комунікувати з міжнародними організаціями щодо проведення необхідного ремонту та введення об'єкта у експлуатацію.

2. Щодо уточнення підстави для відстрочки від мобілізації особам, чий близькі родичі зникли безвісти під час участі у бойових діях – в цілому (12104).

Уточнили, що призову на військову службу під час мобілізації не підлягають не тільки особи, чий близькі родичі зникли безвісти, а і ті, чий близькі родичі визнані зниклими безвісти за особливих обставин або безвісно відсутніми під час участі у бойових діях, а також ті, стосовно яких у визначеному законом порядку встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України (тобто цивільні особи, які пройшли полон).

3. Щодо права військовослужбовців на звільнення з військової служби з причин загибелі або зникнення безвісти їх неповнорідних брата чи сестри – в цілому (11531).

Встановили право військовослужбовців на звільнення з військової служби під час воєнного стану з причин загибелі або зникнення без вісти під час участі у бойових діях їх неповнорідних брата чи сестри (а не тільки повнорідних, як було раніше).

4. Щодо створення та функціонування Єдиного державного реєстру військовослужбовців – 1 читання (12066).

Запропонували запровадити Єдиний державний реєстр військовослужбовців, куди вносяться дані про військовослужбовців Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту; передбачити взаємодію між електронною системою охорони здоров'я та Єдиним державним реєстром призовників, військовозобов'язаних та резервістів з метою отримання інформації Міністерством оборони про результати медичних оглядів.

5. Про захист персональних даних – 1 читання (8153).

Цим євроінтеграційним законопроектом запропонували прийняти новий Закон «Про

захист персональних даних» на заміну існуючому. Новий закон має імплементувати європейський Загальний регламент про захист персональних даних (GDPR), що дасть можливість вважати Україну державою, яка забезпечує належний (з погляду ЄС) рівень захисту персональних даних. Зокрема, запропонували врегулювати підстави обробки персональних даних (додавши таку, як легітимний інтерес), визначити окремі аспекти обробки біометричних даних суб'єктами владних повноважень, права суб'єктів персональних даних, обов'язки контролерів та операторів персональних даних, зобов'язати контролера та оператора призначити відповідальну особу з питань захисту персональних даних, запровадити Кодекс поведінки з питань захисту персональних даних.

6. Про статус осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного зі збройною агресією Російської Федерації проти України, та невідкладні проміжні репарації – в цілому (10132).

Передбачили право на невідкладні проміжні репарації для осіб, які постраждали від сексуального насильства, пов'язаного із російською збройною агресією проти України, створили Комісію з розгляду питань, пов'язаних з визнанням особи постраждалою від такого насильства, закріпили процедуру подання заяви про визнання постраждалою особою, визначили, що право на визнання постраждалою особою мають особи, які зазнали сексуального насильства, пов'язаного із російською збройною агресією проти України, та діти, народжені внаслідок сексуального насильства, пов'язаного із російською збройною агресією проти України, а також передбачили постраждалим особам невідкладну грошову виплату в розмірі, визначеному Кабінетом Міністрів.

7. Щодо надання допомоги на догоспітальному етапі та здійснення цивільно-військового співробітництва – в цілому (11423).

Ввели в законодавство поняття тактичної догоспітальної допомоги та військово-цивільного співробітництва, надали

повноваження Міністерству оборони затверджувати обсяги надання тактичної догоспітальної допомоги.

8. Про зміни до Закону України «Про Державну прикордонну службу України» – в цілому (12057).

Передбачили, що військовослужбовці Державної прикордонної служби України, звільнені з військової служби, зараховуються в запас Збройних Сил України, крім військовослужбовців розвідувального органу ДПС, які зараховуються в запас розвідувального органу ДПС.

9. Щодо функціонування Національної системи конфіденційного зв'язку та Національної електронної комунікаційної мережі – в цілому (10273).

Визначили новий склад Національної системи конфіденційного зв'язку та терміни у цій сфері.

10. Про облік осіб, життя та здоров'ю яких завдано шкоди внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України – в цілому (10256).

Створили Систему обліку інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб внаслідок російської збройної агресії проти України та Реєстр відомостей щодо депортованих дітей. До Системи обліку шкоди вноситиметься інформація про шкоду, завдану, починаючи з 19 лютого 2014, зокрема, через загибель, зникнення безвісти, травму чи ушкодження здоров'я, сексуальне насильство, катування, полон, внутрішнє та зовнішнє переміщення тощо. Метою обліку такої інформації є надання самим постраждалим особам інформації про завдану їм шкоду, яка консолідована з інших електронних реєстрів та баз даних, яку вони можуть використати, зокрема, для захисту своїх прав та законних інтересів; визначення необхідних видів і обсягів заходів з підтримки постраждалих осіб; інформаційне забезпечення державних органів і органів місцевого самоврядування, зокрема для вжиття заходів підтримки постраждалих осіб; увічнення пам'яті постраждалих осіб. Інформація потраплятиме в Систему обліку шляхом автоматичної взаємодії з існуючими

державними реєстрами та базами даних, а також за заявами самих постраждалих осіб, які вони можуть подати через Портал Дія та мобільний застосунок Дія. У Реєстр відомостей щодо депортованих дітей потраплятиме інформація, отримана від органів державної влади і місцевого самоврядування, а також від фізичних та юридичних осіб, про дітей, які були депортовані або примусово переміщені у зв'язку із російською збройною агресією проти України.

11. Щодо особливостей складання кваліфікаційного іспиту кандидатами у судді – в цілому (11425-д).

Скасували вимогу щодо необхідності набрати 75 відсотків максимально можливого бала у тестуванні щодо когнітивних здібностей для кандидата на посаду судді, при цьому успішним проходженням цього тестування вважатиметься набрання кандидатом середньо допустимого балу тестування щодо когнітивних здібностей, встановленого Вищою кваліфікаційною комісією суддів України. Також передбачили, що анонімне тестування проводиться щодо когнітивних здібностей, історії української державності, загальних знань у сфері права та однієї або кількох спеціалізацій суду на вибір: адміністративної, господарської та загальної (цивільної і кримінальної) (а не кожної); практичні завдання проводяться щодо обраної кандидатом спеціалізації (спеціалізацій) суду (а не кожної).

12. Щодо удосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі – в цілому (10249).

Цим євроінтеграційним законом привели законодавство у відповідність до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (далі – Стамбульська конвенція), зокрема, розширили перелік спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, передбачили невжиття заходів щодо примирення подружжя при розірванні шлюбу, якщо один із подружжя вчинив домашнє насильство.

13. Щодо позбавлення державних нагород за популяризацію або пропаганду держави-

агресора чи вчинення інших протиправних дій проти України – в цілому (11410).

Передбачили, що за вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину, злочину проти основ національної безпеки України, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, за тероризм, фінансування тероризму, створення незаконних збройних формувань може бути застосовано додаткове покарання у вигляді позбавлення державної нагороди України; що позбавлення державних нагород України може бути здійснено також у вигляді санкцій РНБО, зокрема, за вчинення дій, що популяризують або пропагують державу-агресора, виправдовують окупацію України, а також встановили, що у такому разі особа та члени її сім'ї втрачають право на всі права і пільги, що були отримані особою, яка позбавлена державної нагороди.

14. Щодо посилення захисту прав добросовісного набувача – 1 читання (12089).

Запропонували встановити, що перебіг позовної давності за вимогами щодо витребування, зайняття, визнання права щодо нерухомості, право на яку зареєстроване в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, починається від дня державної реєстрації права особи; що майно не може бути витребувано від добросовісного набувача, якщо з дати проведення державної реєстрації права приватної власності на колишнє державне або комунальне нерухоме майно минуло більше 10 років; вирішення питання компенсації органом державної влади або органом місцевого самоврядування добросовісному набувачеві відбувається відповідно до ринкової вартості майна.

15. Щодо цифровізації виконавчого провадження – 1 читання (9363).

Запропонували розширити функціонал автоматизованої системи виконавчого провадження, зокрема, щодо взаємодії виконавців з державними органами, банками; автоматизувати інші процеси у виконавчому провадженні; запровадити взаємодію між Єдиним реєстром боржників та іншими реєстрами; запровадити можливість формування довідки про наявність/відсутність відомостей про особу в Єдиному реєстрі

боржників (автоматизовано); удосконалити автоматизований арешт коштів; автоматизувати виключення відомостей про особу з Єдиного реєстру боржників та зняття арешту з коштів на його рахунках у разі надходження на відповідний рахунок органу державної виконавчої служби.

16. Щодо впровадження оцінювання повсякденного функціонування особи (ліквідація МСЕК) – 1 читання (12178).

Запропонували спрощення процесів встановлення інвалідності за рахунок формалізації відповідних критеріїв і врегулювання процедур; цифровізацію проходження експертизи; запровадження прозорих механізмів оскарження; зміну механізму фінансування медико-соціальних експертиз, а саме: заміну застарілої системи медико-соціальної експертизи стійких обмежень життєдіяльності повнолітніх осіб на оцінювання повсякденного функціонування особи, а також ліквідацію медико-соціальних експертних комісій, як окремих юридичних структур; покладення виконання функцій щодо оцінювання повсякденного функціонування особи на відповідні експертні комісії, що формуватимуться в кластерних та надкластерних закладах охорони здоров'я, і члени яких нестимуть цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність; медична експертиза з тимчасової непрацездатності осіб проводитиметься лікарем у закладах охорони здоров'я незалежно від форми власності; під час проведення очного оцінювання за заявою особи зможе бути присутнім її уповноважений представник (адвокат, законний представник, представник за довіреністю, лікар тощо), які матимуть право (як і сама особа) самостійно здійснювати відео-, аудіофіксацію очного оцінювання.

17. Щодо отримання громадянства України дружинами та чоловіками захисників України – 1 читання (12032).

Запропонували надати право другому із подружжя громадянина України, який проходить військову службу або який проходив військову службу та загинув при виконанні службових обов'язків або був звільнений з

військової служби, для оформлення набуття громадянства України подавати декларацію про відмову від іноземного громадянства.

18. Про залучення інвестицій у розвиток галузі рибного господарства – в цілому (8119).

Встановили, що об'єктами залучення інвестицій у розвиток аквакультури є частини рибогосподарських водних об'єктів, акваторії внутрішніх морських вод, територіального моря, а також акваторії виключної (морської) економічної зони України, що надаються інвестору в оренду на підставі договору про залучення інвестицій у розвиток аквакультури, а об'єктами залучення інвестицій щодо рибогосподарської експлуатації водних об'єктів у спеціальних товарних рибних господарствах, є рибогосподарські водні об'єкти, на яких можливо здійснювати рибогосподарську експлуатацію, і що включені до спеціального переліку. До кожного з таких об'єктів розроблятиметься науково-біологічне обґрунтування. Залучення інвестицій відбуватиметься або на підставі договору про залучення інвестицій у розвиток аквакультури, або договору про залучення інвестицій щодо рибогосподарської експлуатації водних об'єктів у спеціальному товарному рибному господарстві, право на укладення яких реалізовуватиметься на електронних торгах, і щодо яких буде контроль та моніторинг результатів їх виконання.

19. Щодо особливостей державної реєстрації лікарських засобів, які можуть закуповуватися особою, уповноваженою на здійснення закупівель у сфері охорони здоров'я – 1 читання (11493).

Запропонували уточнити визначення Державного реєстру лікарських засобів та переліку відомостей, що вносяться до нього; запровадити можливість державної реєстрації за спрощеною процедурою також лікарських засобів, які зареєстровані компетентним органом Великої Британії, країни-члена ЄС або включені до бази даних лікарських засобів, що можуть закуповуватися в рамках Надзвичайного плану Президента з надання допомоги в боротьбі з ВІЛ (President's Emergency Plan for AIDS Relief), розміщеної на офіційному веб-сайті

компетентного органу США (перелік PEPFAR), або включені до переліків прекваліфікованих Всесвітньою організацією охорони здоров'я лікарських засобів чи вакцин (перелік ВООЗ) та виробляються на зазначеній в переліку ВООЗ виробничій дільниці; встановити вимоги до додатків до заяви про державну реєстрацію лікарського засобу, включеного до переліку ВООЗ; визначити правові та організаційні засади функціонування Державного реєстру лікарських засобів у Законі «Про лікарські засоби».

20. Щодо удосконалення виконання покарання у виді штрафу та громадських робіт – в цілому (9149).

Зобов'язали засуджених до покарань у вигляді штрафу, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю сплачувати до бюджету витрати, пов'язані з виконанням такого судового рішення, а також доповнили перелік покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, на які поширюється пробація, покаранням у виді штрафу.

21. Щодо формування та ведення переліку терористичних організацій – 1 читання (12102).

Запропонували встановити, що у порядку, визначеному Службою безпеки України, формується перелік терористичних організацій (груп), до якого включаються терористичні організації (групи), які здійснюють терористичну діяльність на території України та/або за її межами та створюють загрозу державній безпеці України, що включення організації (групи) до Переліку здійснюється на підставі: відомостей, які сформовані міжнародними організаціями, членом яких є Україна; виявлення факту існування терористичних організацій, груп або зв'язку з терористичними організаціями, групами чи терористами.

22. Щодо формування комплексної та справедливої соціальної підтримки для осіб з обмеженою працездатністю – включили до порядку денного та скоротили строки на альтернативні законопроекти (12209).

Пропонується включити до переліку видів загальнообов'язкового державного соціального страхування новий вид –

страхування у зв'язку зі стійким обмеженням працездатності та відповідно запровадити призначення щомісячної страхової виплати у зв'язку зі стійким обмеженням працездатності замість пенсії по інвалідності; запровадити ступені стійкого обмеження працездатності; запровадити два типи листків непрацездатності: тип А (лікарняний), тип Б (реабілітаційний); передбачити, що особи, які отримують страхові виплати та інше забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням відповідно до чинного законодавства, будуть і надалі отримувати такі виплати; законодавчі зміни будуть застосовуватись лише для нових страхових випадків.

23. Щодо розвитку фінансової інклюзії в Україні – не включили до порядку денного (12044).

Пропонується передбачити створення нового виду банку – банку фінансової інклюзії, що здійснюватиме діяльність на підставі обмеженої банківської ліцензії для обслуговування клієнтів, які наразі не мають стійкого доступу до фінансових послуг (у районах, наближених до зони бойових дій, на звільнених територіях, а також соціально вразливих груп населення). Також пропонується визначити процедуру отримання такої обмеженої банківської ліцензії, обмежити банки фінансової інклюзії у проведенні операцій з іншими клієнтськими сегментами (суб'єктами господарювання, з річним доходом понад 2 млн євро), операцій на ринках капіталу, а також обмежити щодо загального обсягу кредитних коштів, які можуть надаватись одному позичальнику.

24. Щодо удосконалення механізмів притягнення осіб до адміністративної відповідальності за порушення правил військового обліку та законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію – не включили до порядку денного (12093).

Пропонується дозволити особам, притягнутим ТЦК до адміністративної відповідальності під час воєнного стану за порушення правил військового обліку та законодавства про мобілізацію, сплачувати

лише половину мінімального штрафу, якщо вони письмово погодяться зі штрафом і сплатять кошти протягом 10 днів (https://censor.net/ua/blogs/3520998/provedennya_vseukrayinskoyi_inventaryzatsiyi_neruhomosti_dlya_rozmischennya_vpo_vidstrochka_vid_mobilizatsiyi). – 2024. – 20.11).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Фролов, народний депутат України від фракції «Слуга народу»

Добровільне повернення до військової служби із СЗЧ/дезертирства, поновлення прав засуджених осіб через неналежні умови тримання, удосконалення судового контролю – детально про усі 27 законів, розглянути Верховною Радою 21 листопада:

1. Щодо умов продовження військової служби під час дії воєнного стану окремим категоріям військовослужбовців – в цілому (12095).

Встановили, що військовослужбовцям, які вчинили СЗЧ чи дезертирували до набрання чинності цим законом і військову службу яких призупинено та які добровільно прибули не пізніше 1 січня 2025 року до відповідних військових частин, і готові продовжити військову службу, командир протягом 3 днів з дня їх прибуття до військової частини продовжує їхню військову службу, дію контракту, а також поновлює виплату грошового і здійснення усіх видів забезпечення; також поновлюються пільги та соціальні гарантії; а також командир у той же день інформує про це орган досудового розслідування та відповідний орган управління Військової служби правопорядку у ЗСУ; що відкриті кримінальні провадження щодо СЗЧ та дезертирство щодо таких військовослужбовців не є підставою для відмови у продовженні військової служби та дії контракту; що зазначеним військовослужбовцям з дня прийняття командиром рішення про призупинення військової служби до дня її продовження виплата недоотриманого грошового, інших видів забезпечення та

поширення пілг і соціальних гарантій не здійснюються.

2. Щодо поновлення прав засуджених осіб та осіб, взятих під варту, у зв'язку з неналежними умовами тримання – в цілому (5652).

Передбачили право осіб під вартою утримуватися в належних умовах, звертатися до комісії з розгляду скарг на неналежні умови тримання та у разі незгоди з рішенням такої комісії оскаржувати його в суді, встановили, що кореспонденція з такою комісією перегляду не підлягає і надсилається за адресою протягом доби з часу її подачі, передбачили заходи щодо запобігання триманню засуджених в неналежних умовах, як переведення до іншої камери чи установи, заходи відшкодування за неналежні умови тримання засудженого, як скорочення строку, з якого може бути застосовано умовно-дострокове звільнення, заміна призначеного судом покарання більш м'яким або зняття судимості.

3. Щодо удосконалення положень про судовий контроль – в цілому (9462).

Закріпили можливість для суду зобов'язати боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення, а також надали суду повноваження накладати штраф у розмірі від майже 60 тис. грн до майже 120 тис. грн.

4. Про ратифікацію Договору про дружбу та співробітництво між Україною та Республікою Албанія – в цілому (0279).

Ратифікували Договір про дружбу та співробітництво між Україною та Республікою Албанія.

5. Про приєднання України до Угоди про заходи держави порту з недопущення, стримування та ліквідації незаконного, непідзвітного та нерегульованого рибальства – в цілому (0178).

Цим євроінтеграційним законом приєднались до Угоди про заходи держави порту з недопущення, стримування та ліквідації незаконного, непідзвітного та нерегульованого рибальства задля гармонізації заходів держави порту, зміцненню регіональної та міжнародної співпраці та припинення надходження на національні та міжнародні ринки риби,

виловленої в результаті браконьєрського промислу.

6. Про присудження у 2024 році Премії Верховної Ради України за внесок молоді у розвиток парламентаризму, місцевого самоврядування – в цілому (12119).

Присудили премію Верховної Ради за внесок молоді у розвиток парламентаризму, місцевого самоврядування 45 військовослужбовцям ЗСУ.

7. Щодо формування комплексної та справедливої соціальної підтримки для осіб з обмеженою працездатністю – 1 читання (12209).

Запропонували включити до переліку видів загальнообов'язкового державного соціального страхування новий вид – страхування у зв'язку зі стійким обмеженням працездатності та відповідно запровадити призначення щомісячної страхової виплати у зв'язку зі стійким обмеженням працездатності замість пенсії по інвалідності; запровадити ступені стійкого обмеження працездатності; запровадити два типи листків непрацездатності: тип А (лікарняний), тип Б (реабілітаційний); передбачити, що особи, які отримують страхові виплати та інше забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням відповідно до чинного законодавства, будуть і надалі отримувати такі виплати; законодавчі зміни будуть застосовуватись лише для нових страхових випадків.

8. Про направлення на доопрацювання Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо використання земельних ділянок для розбудови цифрової інфраструктури» – не набрала необхідної кількості голосів (9549/П1).

Постановою передбачалось направлення на доопрацювання закону 9549, до якого надійшли пропозиції Президента (вето).

9. Щодо відновлення моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів – 1 читання (12131).

Запропонували ввести обов'язковість подання документів, визначених положеннями Закону України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових

газів», для операторів, що не здійснювали подання з моменту

введення воєнного стану, розмежувати операторів на тих, чия установка не зазнала, зазнала значних (повністю зруйновані) пошкоджень або незначних (частково зруйновані) пошкоджень, та деталізувати обов'язок щодо подання документів операторами таких установок.

10. Про систему охорони психічного здоров'я в Україні – 1 читання (12030).

Запропонували уточнити принципи охорони психічного здоров'я, встановити обов'язки надавачів послуг зі збереження конфіденційності та захисту персональних даних отримувачів послуг, запровадити систему управління та координації заходів у сфері психічного здоров'я між різними суб'єктами, створити Національну комісію з питань психічного здоров'я, передбачити створення та впровадження програм з психічного здоров'я як на державному, так і місцевому рівнях, запровадити систему нагляду і контролю у цій сфері, зокрема шляхом сертифікації фахівців у сфері психічного здоров'я.

11. Щодо удосконалення законодавчої процедури внесення змін до Сімейного кодексу – 1 читання (9155).

Запропонували встановити, що Зміни до Сімейного кодексу можуть вноситися виключно законами про внесення змін до Сімейного кодексу.

12. Щодо захисту прав депортованих, примусово переміщених дітей – 1 читання (9495).

Запропонували передбачити визначення депортованої, примусово переміщеної дитини, передбачити, що порядок повернення на територію України, де органи державної влади здійснюють свої повноваження, реінтеграція та адаптація депортованих, примусово переміщених дітей визначається Кабінетом Міністрів.

13. Щодо розширення категорій осіб, які не можуть бути усиновлювачами – 1 читання (10298).

Запропонували додати до категорій осіб, які не можуть бути усиновлювачами, також

осіб, засуджених за такі злочини: державну зраду, колабораціонізм, пособництво державі-агресору, виправдовування російської збройної агресії, та тих, які були притягнуті до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі.

14. Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань підготовки проекту основних засад державної політики України щодо взаємодії з національними рухами малих та корінних народів Російської Федерації – в цілому (12121).

Утворили Тимчасову спеціальну комісію Верховної Ради з питань підготовки проекту основних засад державної політики України щодо взаємодії з національними рухами малих та корінних народів Російської Федерації у складі: голова комісії – Марія Федоренко (СН), заступник голови – Ярослав Юрчишин («ГОЛОС»), члени комісії: Володимир В'ятрович (ЄС), Ігор Гузь («За майбутнє»), Олег Дунда, Євгенія Кравчук, Дмитро Наталуха, Микита Потураєв, Богдан Яременко (усі – СН), Сергій Євтушок («Батьківщина»), Олександр Сухов («Довіра»).

15. Щодо запровадження заходів безпеки в закладах загальної середньої освіти – 1 читання (11543).

Запропонували передбачити, що засновник закладу загальної середньої освіти зобов'язаний забезпечити створення в його закладі безпечного освітнього середовища, виконання вимог охорони праці, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки, а керівник закладу – сприяти проведенню заходів щодо здійснення профілактичної діяльності серед здобувачів освіти із запобігання вчиненню ними правопорушень, а також що керівники закладів загальної середньої освіти визначають правила перебування осіб на території та в приміщеннях закладу загальної середньої освіти, забезпечують огороження території закладу і його облаштування технічними засобами охорони термінового виклику поліції. Запропонували також передбачити, що до охорони закладів освіти не можуть залучатись особи із судимістю, визнані винними в скоєнні правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також

на яких накладено адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, булінгом (цькуванням) та невиконанням обов'язків щодо виховання дітей.

16. Про компенсацію за пошкодження та знищення автомобілів внаслідок російської агресії – повернули на доопрацювання (11147).

Законопроектом пропонувалось визначити засади і порядок надання державою компенсації за пошкодження та знищення автомобілів внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених російською військовою агресією проти України.

17. Щодо повернення гарантій виконання договорів підряду на час дії воєнного стану – повернули на доопрацювання (9189).

Законопроектом пропонувалось дозволити у публічних закупівлях встановлення чи зміну умов повернення замовником забезпечення виконання договору про закупівлю під час дії правового режиму воєнного стану або в зв'язку із настанням обставин непереборної сили навіть після підписання договору до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі.

18. Щодо розвитку фінансової інклюзії в Україні – не включено до порядку денного (12044).

Пропонується передбачити створення нового виду банку – банку фінансової інклюзії, що здійснюватиме діяльність на підставі обмеженої банківської ліцензії для обслуговування клієнтів, які наразі не мають стійкого доступу до фінансових послуг (у районах, наближених до зони бойових дій, на звільнених територіях, а також соціально вразливих груп населення). Також пропонується визначити процедуру отримання такої обмеженої банківської ліцензії, обмежити банки фінансової інклюзії у проведенні операцій з іншими клієнтськими сегментами (суб'єктами господарювання, з річним доходом понад 2 млн євро), операцій на ринках капіталу, а також обмежити щодо загального обсягу кредитних коштів, які можуть надаватись одному позичальнику.

19. Щодо вдосконалення функціонування індустріальних парків – не включено до порядку денного (12117).

Пропонується чітке розмежування функцій суб'єктів індустріальних парків, надання можливості ініціатору створення індустріального парку також одночасно бути керуючою компанією без створення окремої юридичної особи, впровадження поняття «еко-індустріальний парк», впровадження нових підстав для розширення меж індустріального парку за зверненням керуючої компанії, врегулювання питання зменшення площі індустріального парку, питання щодо переходу прав власності на земельну ділянку в межах індустріального парку від ініціатора парку до іншої особи тощо.

20-27. Постанови про скасування рішення про прийняття у другому читанні та в цілому Закону «Про внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату» (10044-д) – усі відхилені (https://censor.net/ua/blogs/3521197/dobrovilne_povernennya_do_viyiskovoyi_slujby_iz_szhdezertyrstva_povnlennya_prav_zasudjenyh_osib_cherez). – 2024. – 21.11).

Блог на сайті «Zaxid.Net»

Про автора: Назарій Бербека, львівський девелопер, депутат Львівської міськради

Підтримка ветеранів та їхня реінтеграція: ключовий вектор майбутнього України

Реінтеграція ветеранів та ветеранок в цивільне життя є одним з найактуальніших питань для нашої держави. Станом на липень 2024 року в Україні є 1,3 мільйони ветеранів і ця цифра продовжує зростати. Повертаючись до суспільного життя, вони стикаються з різноманітними побутовими, фінансовими, фізичними та психологічними труднощами. У цей період для наших захисників важлива якісна підтримка, яка допоможе полегшити цей процес.

Реінтеграція – це водночас складне завдання. Вона потребує комплексного підходу та залежить від злагодженості дій органів влади, своєчасного планування та здатності враховувати потреби суспільства. Держава разом з громадами відіграє ключову роль у

цьому процесі і перші кроки варто робити вже сьогодні.

Досвід Америки

Цього року мав змогу взяти участь у щорічній міжнародній конференції ISMA у США, присвяченій основним викликам сьогодення та шляхам їхнього вирішення. Ключовою темою була допомога ветеранам.

Америка має великий досвід у реінтеграції ветеранів/ок у цивільне життя та десятиліттями успішно працює над цим питанням. Система допомоги героям війни у США побудована на спільній діяльності Департаменту Оборони, Департаменту у справах ветеранів і Департаменту праці. Вона є однією з найбільш розвинених і комплексних систем у світі, що містить низку інститутів, програм та ініціатив для підтримки військових у сферах здоров'я, освіти, працевлаштування та соціальної адаптації. Зокрема щодо зайнятості захисників/ць – забезпечувати їх місцем роботи, залучати до співпраці та допомагати знову віднайти себе. Програми для перекваліфікації, стажування, навчання та менторство – необхідна частина повернення військових до повноцінного життя. Професійна перекваліфікація також допоможе покращити ситуацію з безробіттям у майбутньому.

Маємо розуміти, що питання ветеранів/ок – це відповідальність кожного регіону, не зважаючи на те, відбуваються там бойові дії чи ні. Дуже важливо створити систему міст з хорошою комунікацією для ефективної допомоги, адже одному місту важко впоратися з викликами, які виникли з початком війни. Ветерани добре знають з чим їм потрібно допомогти, але водночас можуть бути найкращими помічниками один одному. Вони мають працювати з побратимами, а суспільство повинне їм у цьому допомагати – отримувати підтримку для себе і бути корисним для інших.

Вважаю, що бізнес у питанні реінтеграції ветеранів має бути соціально-відповідальним. Громади США працюють з підприємцями щодо працевлаштування героїв війни – стимулюють залучати до роботи, адже це один з основних аспектів успішної та швидкої реінтеграції в суспільне життя.

Звісно, США мають багато проблем і викликів схожих до тих, з якими зараз стикається Україна. До прикладу, як активізувати суспільство у допомозі ветеранам/ам, залучити бізнес і компанії до працевлаштування героїв тощо. Та певний досвід вже напрацьований і нам важливо переймати ці знання.

Україна у допомозі своїм Героям

За останній час в Україні відбулося багато змін у напрямку реінтеграції ветеранів/ок – триває розробка комплексної та дієвої програми для їхнього повернення у цивільне життя. В Україні на державному рівні питанням реінтеграції військових займається Міністерство у справах ветеранів. Цього року Уряд розпочав напрацювання нового стратегічного проєкту переходу від військової служби до цивільного життя, який вже має певні успіхи. Його мета – закласти міцний фундамент ветеранської системи: від реабілітації, психологічної, фізичної та психологічної адаптації до політики пам'яті.

В основі – людиноцентричність, яка має забезпечити комфортний перехід наших захисників, а також змінити підхід до людини не лише по завершенню служби, а й під час неї. Інший бік проєкту – розвиток ветеранської політики, як елементу безпеки. Ті, хто має реальний бойовий досвід, зможуть допомогти зміцнювати стійкість громад, формувати громадську ідентичність та національно-патріотичне виховання у дітей та молоді.

Кроки Львова до реінтеграції ветеранів

Львів має чимало гарних прикладів. Наразі тут діє два центри надання послуг учасникам бойових дій (вул. Пекарська, 41 та вул. Ген. Чупринки, 85). Це хаби для ветеранів та їхніх сімей, де можна отримати всю необхідну допомогу – юридичну та психологічну підтримку, різноманітні консультації, навчання та майстер-класи тощо. У планах відкрити такі центри у кожному районі міста і важливо, щоб схожі простори діяли в кожному куточку України.

У місті діє і програма підтримки ветеранського бізнесу. Це важливий інструмент для інтеграції та адаптації ветеранів та ветеранок, а також їхніх родин. Вона передбачає бізнес-ваучери до

300 тисяч гривень на розвиток власного бізнесу. Загалом у Львівській громаді вже підтримали близько 90 ветеранських бізнесів на суму у 24,3 млн грн.

Одним із ключових питань адаптації захисників/ць є, першочергово, їхня фізична та психологічна реабілітація. Від початку повномасштабного вторгнення у Львові створили реабілітаційний центр UNBROKEN – медичну екосистему, що складається з госпіталю для дорослих і дітей, центру реабілітації, центру ветеранів/ок, протезної майстерні тощо. Тут є напрямки хірургії, протезування, ортопедії, реабілітації та психологічної підтримки. А також від початку війни у місті діє Superhumans Center, який надає спеціалізовану допомогу пораненим: протезування, реабілітацію, лікування ПТСР і реконструктивну хірургію.

Безбар'єрність як складова реінтеграції ветеранів

Після початку російсько-української війни тема доступності набула нового значення, особливо в контексті підтримки ветеранів/ок, які після повернення з фронту потребують безбар'єрного середовища. І це більше, ніж просто доступ до необхідних сервісів.

У Львові прийняли Стратегію зі створення безбар'єрного простору і реалізувати її планують до 2030 року. Мова йде не лише про фізичну доступність, а й інформаційну, цифрову, суспільну та громадянську, освітню та економічну. Вона має змінити погляд на безбар'єрність у місті, адже маломобільні мешканці мають мати повний доступ не лише до місць проживання, роботи, магазинів чи послуг.

Це глобальне переосмислення міста: пішохідної інфраструктури, модернізація громадського транспорту та просторів, створення безпечного і зручного міського середовища, цифровізація інфраструктури та адаптація інформації у місті для різних груп населення. Це вільний доступ до освіти, спорту, культурних та політичних процесів. Це можливість займатися підприємництвом чи працювати на обраних позиціях у компаніях, при тому почувати себе комфортно.

Створення безбар'єрного та комфортного середовища для наших захисників має стосуватись кожного і охоплювати всі сфери життя. Адже до сьогодні ми спостерігаємо чимало бар'єрів, які стримують можливості різних груп населення. Подолання цих обмежень є ключовим кроком на шляху до створення інклюзивного суспільства, де кожен матиме рівні права для реалізації.

Львів стрімко рухається вперед на шляху до інклюзивності і допомоги ветеранам/кам запроваджуючи зміни, які роблять місто доступнішим для всіх мешканців. Проте цей процес ще далекий від завершення – попереду багато викликів та завдань, що потребують уваги. Але я щиро вірю, ми впораємося (https://zaxid.net/pidtrimka_veteraniv_ta_yihnya_reintegratsiya_klyuchoviy_vektor_maybutnogo_ukrayini_n1598187). – 2024. – 20.11).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Андрій Прокопенко, військовослужбовець ЗСУ, аеророзвідник

Щодо трофейної або знайденої вогнепальної зброї

Відучора вступив в дію закон, який врегульовує питання трофейної або знайденої вогнепальної зброї. Закон надає можливість цивільним протягом місяця – до 25 грудня 2024 року – задекларувати наявну незареєстровану вогнепальну зброю. Це дозволить легально зберігати її протягом воєнного стану та використовувати за необхідності для відсічі та стримування збройної агресії росії.

Важливо, що таке декларування звільняє від кримінальної відповідальності за незаконне зберігання зброї. Порядок декларування доволі простий і відбувається через систему Національної поліції. Для цього необхідно подати письмову заяву, а також копію паспорту, витяг про місце реєстрації, ідентифікаційний номер та фотокартку розміром 3,5x4,5 см.

Задекларована зброя може легально залишатися у заявника на період дії воєнного стану та 90 днів після його завершення.

Після припинення або скасування воєнного стану цивільні особи зобов'язані здати задекларовану вогнепальну зброю і невикористані боєприпаси до неї до органів Національної поліції України.

Головною новацією цього закону є те, що задекларовану зброю після війни можна буде отримати у власність. Для цього в органи Національної поліції разом із зброєю подається відповідна заява. Протягом трьох місяців відбувається перевірка зброї та особи, і якщо немає підстав, що перешкоджають набуттю зброї у власність, то зброя передається у власність особі, яка її задекларувала.

Підставами, що не дають права набутти у власність задекларовану зброю є, зокрема, такі: особа не відповідає встановленим законом вимогам для володіння зброєю (психіатричні хвороби, наркотична залежність, не погашена судимість тощо), вогнепальна зброя не підлягає декларуванню (закріплена за ЗСУ, зброя з видаленим маркуванням, зброя, що є знаряддям злочину тощо), зброя, яка відноситься до видів, що не можуть перебувати у власності фізичної особи (автоматична зброя, кулемети, гранатомети, переносні зенітно-ракетні комплекси тощо). Автоматична зброя може бути перероблена за рахунок фізичної особи на таку, що веде одиничний вогонь і, відповідно, може бути у її власності.

Хочу відзначити прогресивні моменти нового закону. Адже він спрямований на вирішення важливої суспільної проблеми і при цьому пропонує громадянам шлях співпраці. Заохочення до взаємодії з державою, а не покарання.

Дійсно, проблема незаконного обігу зброї є серйозною. В 2023 році вилучено 1567 одиниць автоматичної зброї, порівняно зі 100 одиницями в 2019-му. Зростання в п'ятнадцять разів.

Зрозуміло, що першопричиною є повномасштабна війна. Але.

Нелегальний обіг зброї – один з факторів, який непокоїть уряди європейських країн в питанні повноцінного вступу України до Європейського союзу. На шляху в європейську спільноту ми маємо забезпечити високі стандарти безпеки і правопорядку. І тому

особисто я вітаю цей закон і добровільне декларування зброї – це важливий крок до ЄС і безпечного суспільства (<https://censor.net/ua/blogs/3521926/mojliv-st-legalno-zber-gati-protyagom-vo-nnogo-stanu>). – 2024. – 26.11).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Павло Лисянський, директор Інституту Стратегічних досліджень та Безпеки, доктор філософії з політичних наук

Каральна медицина на тимчасово окупованих територіях України

На тимчасово окупованих РФ територіях України почастішали випадки застосування примусового психіатричного лікування для тих, кого силові органи окупантів звинувачують у скоєнні злочинів, направлених проти окупаційних адміністрацій, або тих хто дискредитує збройні сили РФ. Серед людей, яких відправляють на примусове психіатричне лікування – є підлітки. Але слід зазначити, що такі випадки поки фіксуються на тимчасово окупованій території Луганської та Донецької областей. Це пояснюється тим, що на тимчасово окупованих територіях Запорізької та Херсонської областей тільки формуються відповідні відділення окупаційних адміністрацій у той час, як на тимчасово окупованих територіях Луганської та Донецької областей, окупаційні адміністрації працюють вже майже 10 років.

Застосування інструментів каральної медицини активно використовувалось диктаторським режимом рф в останні роки. Слід зазначити, що до примусового психіатричного лікування відправляли людей, які скоїли злочини проти диктаторського режиму рф, ось кілька прикладів:

3 лютого 2023 року – пенсіонера з Подольська місцевий суд засудив до примусового психіатричного лікування за підпал військомата;

9 серпня 2023 року – другий західний окружний військовий суд рф відправив на примусове психіатричне лікування Михайла

Давидова за те, що він здійснив спробу підпалу будівлі уряду Орловської області.

25 червня 2024 року – у Санкт-Петербурзі Приморський суд відправив на примусове психіатричне лікування місцевого мешканця за підпал військомата.

Слід звернути увагу на те, як силовики РФ звинувачують людей у скоєнні злочинів, направлених проти диктаторського режиму (навіть на регіональному рівні), то у більшості випадків людину відправляють на примусове психіатричне лікування.

З 2024 року силові органи рф почали впроваджувати практику примусового психіатричного лікування на тимчасово окупованих територіях України. В жовтні 2024 року, на тимчасово окупованій території Донецької області відбулось засідання міжвідомчої групи силових органів окупанта діяльність якої направлена на «попередження злочинів неповнолітніх, а також підлітків, які потрапили під вплив деструктивної ідеології в мережі Інтернет». На цьому засіданні представник окупаційної прокуратури повідомив, що з початку 2024 року до «кримінальної відповідальності» залучено 161 людину з числа неповнолітніх, а 48 неповнолітніх відправлено на примусове психіатричне лікування. Саме 48 неповнолітніх осіб окупанти звинувачують у діях направлених проти окупаційної влади та дискредитації ЗС окупантів. На тимчасово окупованій території Луганської області відомо, що у 2024 році окупанти відправили на примусове психіатричне лікування 31 неповнолітню особу. Слід зазначити, що на примусове психіатричне лікування відправляють не тільки підлітків, а й дорослих, які так само звинувачують ся окупантами у діях направлених проти диктаторського режиму Кремля. Наприклад дорослих можуть відправляти на примусове психіатричне лікування за розповсюдження «фейків» про збройні сили окупантів, або дискредитацію провладного режиму арф. Тобто у психіатричну лікарню людина може потрапити, якщо вона звинувачується у діях проти окупантів, та має проукраїнські погляди.

В окупованих територіях Запорізької та Херсонської областей тільки створюються

установи каральної медицини. Там йде формування відділень амбулаторної судово-психіатричної експертизи, в яких проходять експертизу дорослі та неповнолітні мешканці окупованих територій. Наявність відділення амбулаторної судово-психіатричної експертизи дозволить здійснювати комплексні психолого-психіатричні експертизи у кримінальних, цивільних та адміністративних справах. Саме ці установи потрібні для того, щоб формалізувати рішення окупаційних судів про примусове психіатричне лікування. Для функціонування системи примусового психіатричного лікування у Запорізькій та Херсонській областях були залучені фахівці з Кузбаської клінічної психіатричної лікарні.

З кожним роком військової агресії рф проти України окупанти коять тяжкі злочини проти громадян України, які мешкають в окупації. Окупанти намагаються не тільки знищити українців, а ще й налякати інших, які приховують протестні настрої. Тому загарбники і відправляють незгодних з ними до психіатричних буцегарень для того, щоб вбити свідомість людини і в подальшому використовувати її як демонстрацію наслідків для тих, хто буде намагатись чинити спротив режиму. Напевно це і є фашистський расизм (https://lb.ua/blog/pavel_lisianskiy/646908_karalna_meditina_timchasovo.html). – 2024. – 25.11).

Блог на сайті «Судово-юридична газета»

Про автора: Денис Попков, суддя Східного апеляційного господарського суду, спеціально для «Судово-юридичної газети»

Непомітні «покращення» від законодавчої техніки «оптимізації» процесуального законодавства

Формалізація етапу розгляду судом заяви учасника про використання власних засобів відеоконференції і необхідність постановлення з цього приводу ухвали надає суду «владу» регламентувати можливість здійснення невід'ємних прав учасника з формальних підстав.

«Ніхто не вислуховує докори з таким терпінням, як ті, хто заслуговує на похвалу»
Пліній Молодший

Законом «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції» №3755-ІХ від 23.05.2024, який набрав чинності 19.07.2024, переслідувалась мета (судячи з пояснювальної записки до законопроекту) полегшення процедури вирішення питання щодо відеоконференції учасників провадження у справах, які розглядаються колегіально. Через констатовану авторами законопроекту відсутність у відповідних процесуальних кодексах правила про вирішення відповідного питання суддею-доповідачем та проблему значних витрат часу на швидке опрацювання цього суто технічного питання відповідною колегією (палатою) було запроваджено до ГПК, ЦПК та КАС пряму вказівку про розгляд відповідної заяви учасника (його представника) суддею-доповідачем.

І хоча процесуальне законодавство через його значущість як джерела повноважень суду у розумінні ч.2 ст.19 Конституції України дійсно має постійно перебувати у полі зору законодавця задля своєчасної модернізації згідно актуальних викликів і заповнення «прогалін» (прийнятність для цієї мети застосування аналогії як у матеріальному праві, як на мене, доволі сумнівна, адже Основний закон не передбачає можливість державного органу власною візією визначати коло своїх повноважень чи способу їх здійснення – це виключна прерогатива законодавця), у розглядуваному випадку декларована потреба законодавчого втручання трохи «перебільшена» відносно апеляційної інстанції.

Так, п.8 ч.1 ст.267 ГПК закріплює саме за суддею-доповідачем повноваження з вчинення «інших дій, пов'язаних із забезпеченням апеляційного розгляду справи», що, на мою думку, за своїм змістом цілком охоплює вирішення технічного питання відносно форми

участі представника у судовому засіданні в режимі відеоконференції та дозволяло і без Закону №3755-ІХ від 23.05.2024 демонструвати необхідну оперативність на рівні апеляційної інстанції. Аналогічні положення мають і ч.1 ст.365 ЦПК та ч.1 ст.306 КАС. Тож, конкретна вказівка законодавця про повноваження судді-доповідача у ст.197 ГПК, ст.212 ЦПК та ст.195 КАС вирішувати питання відносно відеоконференції є усуненням очевидної вади нормативного регулювання саме касаційного провадження.

Втім, виправлення недоліку, який ускладнював колегам з касаційної інстанції вирішення дійсно суто технічно-організаційного питання щодо відеоконференції, вочевидь, мимо волі, призвів до «провокування правового пуризму» відносно гарантованих прав учасника провадження на участь у судовому засіданні. Замість доповнення повноважень судді-доповідача у відповідних розділах процесуальних кодексів про касаційне провадження, був обраний (ймовірно, з міркувань економії «нормативного матеріалу») спосіб одноманітного редагування загальної норми про участь в режимі відеоконференції кожного з кодексів і таке редагування не обійшлося без «супутніх ефектів». Так, порівняння попередньої та актуальної редакції відповідних статей (ст.197 ГПК, ст.212 ЦПК та ст.195 КАС) дають підстави для висновку про одночасне запровадження іншої новели: якщо раніше законодавець чітко вказував на необхідність постановлення ухвали суду тільки у разі призначення відеоконференції учаснику справи у приміщенні іншого суду (див. ч.ч.6,8 і 9 попередньої редакції ст.197 ГПК), то поточний припис передбачає постановлення ухвали і у разі проведення відеоконференції поза межами суду за допомогою власних засобів учасника (представника) – ч.3 ст.197 ГПК у її актуальній редакції.

Варто відмітити, що хоча імперативною обов'язковості постановлення ухвали попередня редакція ст.197 ГПК для відеоконференції поза межами приміщення суду не вимагала, на практиці суди здебільше (можливо з міркувань забезпечення обізнаності

учасників провадження) схилились до постановлення такої ухвали. На перший погляд, легалізація Законом №3755-IX від 23.05.2024 наявної поширеної практики не могла призвести до ускладнень у правозастосуванні, проте формалізація етапу розгляду судом заяви учасника про використання власних засобів відеоконференції і необхідність постановлення з цього приводу ухвали надає суду «владу» регламентувати можливість здійснення невід'ємних прав учасника з формальних підстав.

Що мається на увазі? Так, ч.1 і попередньої, і поточної редакції ст.197 ГПК (та її відповідників у ЦПК та КАС) покладають на суд обов'язок відразу ж в ухвалі про відкриття провадження повідомити учасників провадження про наявність технічної можливості у суді забезпечити проведення судового засідання у режимі відеоконференції, а ч.5 цієї норми покладає технічні ризики сталого зв'язку учасника через вади власних засобів комунікації на цього учасника. За такого регулювання встановлення негативних наслідків недотримання учасником 5-ти денного строку (до моменту проведення засідання) для подання заяви про участь в режимі відеоконференції за допомогою власних засобів видається абсолютно невиправданим, адже шляхом подання такої заяви учасник, усвідомлюючи чітко визначені законодавцем технічні ризики, фактично повідомляє суд про обрання формату реалізації невід'ємного права на участь у розгляді власної справи. Дійсно, право на участь у здійснюваному розгляді власної справи не може бути обмежене (ефективний доступ до суду у розумінні гарантій ст.6 ЄКПЛ), тоді як особиста присутність у залі судового засідання або використання за умов технічної можливості режиму відеоконференції є лише способами реалізації такого права, і обрання певного з яких здійснюється учасником, якщо його явку не визнано обов'язковою.

І у відповідності до принципу *in dubio pro homine* (тлумачення на користь особи) законодавець цілком логічно не передбачав раніше необхідності постановлення ухвали з цього приводу у разі використання власних

засобів поза приміщення суду – якщо право на участь у засіданні є безумовним (п.2 ч.1 ст.42 ГПК), а ухвалою про відкриття провадження повідомлено про технічну можливість дистанційного формату участі, то сенсу у додатковій (повторній) констатації судом такого права шляхом постановлення ухвали дійсно не убачається.

Фактично, єдиним виправданим «легітимним» випадком відмови у задоволенні заяви учасника про проведення відеоконференції за допомогою власних засобів поза приміщення суду може бути лише втрата технічної можливості (яка була на момент постановлення ухвали про відкриття провадження) у суді, який здійснює розгляд справи, що кореспондується із ч.1 ст.197 ГПК – і своєчасне письмове повідомлення судом такого учасника (зокрема – і у відповідь на його заяву) покликано забезпечити останньому можливість організувати очну явку свого представника у засідання. Відмова у задоволенні клопотання тільки через недотримання строку його подання за умов наявності у суду технічної можливості забезпечити зв'язок із належними власними засобами комунікації учасника видається позбавленим обґрунтованого та переконливого виправдання (надмірний формалізм), особливо у поточних умовах ризику для життя і здоров'я учасників провадження фізичного перебування у приміщеннях судових установ.

Необхідність дотримання строку подання заяви у випадку бажання взяти участь у відеоконференції у іншому суді цілком раціональна, адже той інший суд також здійснює розгляд власних справ і його судові зали можуть бути зайняті призначеними засіданнями – встановлений законодавцем строк у цьому випадку покликаний забезпечити можливість узгодження і організацію використання державного комунікаційного ресурсу різних судів, адже здійсненням власних процесуальних прав учасник справи не може перешкоджати таким же правам учасників інших проваджень.

Однак, після набрання чинності Законом №3755-IX від 23.05.2024 суд має ухвалою вирішити питання і щодо заяви учасника справи про участь в режимі відеоконференції

за допомогою власних засобів поза приміщення суду.

Такий підхід законодавця фактично опосередковує певне відхилення від загальнодозвільного принципу регламентації (ч.1 ст.19 Конституції України) розглядуваних процесуальних відносин через встановлення необхідності отримання «санкції» суду на обраний учасником провадження дистанційний формат здійснення власного права: судові рішення може бути позитивним чи негативним для учасника, розгляд заяви якого опосередковано таким рішенням, інакше не має сенсу запровадження механізму судового розгляду.

А оскільки жодних інших критеріїв, які б дозволяли «передбачати» результат такого розгляду, окрім «технічної можливості» та «подання заяви не пізніше, ніж за 5 днів до судового засідання» законодавцем за змістом норми не визначено, цілком ймовірним є постановлення негативних для учасника ухвал (відмова у задоволенні заяви чи залишення її без розгляду через спливу строку) у тому числі з формальних підстав несвоєчасного подання заяви.

Запровадження додаткових перешкод у доступі до суду таким напрямком розвитку правозастосування, який може набути ознаки звуження досягнутого обсягу (ч.3 ст.22 Конституції України) шляхів здійснення цього права, загострює проблематику «належної якості процесуального закону» та відповідності завданню судочинства, а тому кожного разу вирішуючи питання «санкціонування» обраного учасником способу дистанційного формату участі у судовому засіданні з прийняттям ним технічних ризиків комунікаційних вад власних технічних засобів, варто зважити, чи дійсно попри технічну можливість суду забезпечити проведення такої конференції, слід обстоювати значущість дотримання 5-ти денного строку подання заяви.

Принаймні, і наявна нормативна регламентація надає суду можливість діяти в контексті *in dubio pro homine* (<https://sud.ua/uk/news/blog/316657-nezametnye-uluchsheniya-ot-zakonodatelnoy-tehniki-optimizatsii-protssesualnogo-zakonodatelstva>). – 2024. – 27.11).

Блог на сайті «Судово-юридична газета»

Про автора: Андрій Нижний, старший партнер Hillmont Partners, суддя у 2014-2020 рр., член правління АПЦ «Стале правосуддя», к.ю.н., заслужений юрист України, Станіслав Скрипник, радник судової практики Hillmont Partners

(Не)врахування висновків щодо застосування норм права, викладених в постановах Верховного Суду: людський фактор чи структурний недолік Верховного Суду?

Проблеми єдності практики Верховного Суду зумовлені, насамперед, недоліками процесуального закону, який регламентує порядок та спосіб, якими Верховний Суд має забезпечувати сталість та єдність судової практики.

Відповідно до частини 1 статті 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом.

Такі порядок та спосіб забезпечення сталості та єдності судової практики, передбачені у процесуальному законі, складаються з кількох складових.

Насамперед, відповідно до вимог усіх процесуальних кодексів привиборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування норм права, викладені в постановах Верховного Суду. Це положення має на меті забезпечити єдність судової практики як на рівні судів першої та апеляційної інстанції, так і на рівні Верховного Суду. Адже під час розгляду касаційної скарги судді касаційних судів так само зобов'язані враховувати висновки щодо застосування норм права, які раніше були викладені в постановах Верховного Суду.

Водночас, таке положення саме по собі «законсервувало» б назавжди поточну судову практику, у тому числі, помилкові підходи до тлумачення законодавства, а тому у

законодавстві передбачено механізми для зміни висновків Верховного Суду шляхом «відступлення» від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Зауважимо, що до набрання чинності нової редакції процесуальних кодексів 15.12.2017 будь-який суд був уповноважений відступити від правової позиції, викладеної у висновках Верховного Суду України, з одночасним наведенням відповідних мотивів. Натомість згідно з чинною редакцією процесуального законодавства таке повноваження мають навіть не усі судді Верховного Суду, а лише три утворення у його складі – відповідна судова палата або об'єднана палата у складі касаційного суду та Велика Палата Верховного Суду (далі – ВП ВС).

Підвищена роль ВП ВС у виконанні Верховним Судом функції забезпечення сталості та єдності судової практики прямо відображена у пункті 2 частини 1 статті 45 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», згідно з яким вона здійснює перегляд судових рішень у касаційному порядку виключно «з метою забезпечення однакового застосування судами норм права». Крім того, відповідно до процесуальних кодексів у постановах палати, об'єднаної палати, ВП ВС має міститися висновок про те, як саме повинна застосовуватися норма права, із застосуванням якої не погодились судді, що передали справу на розгляд палати, об'єднаної палати або ВП ВС.

Підставами для передачі касаційної скарги на розгляд до однієї із вищеназваних палат є висновок суддів, які розглядають касаційну скаргу, про необхідність відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Таким чином, механізм забезпечення єдності судової практики Верховним Судом виходить з ідеального функціонування Верховного Суду, за якого:

чітко зрозуміло, яке саме положення постанови Верховного Суду містить висновок

про застосування норми права, який підлягає обов'язковому врахуванню при розгляді інших справ щодо подібних правовідносин;

усі судді (насамперед, судді Верховного Суду) відстежують усі висновки Верховного Суду щодо застосування норм права та ухвалюють рішення виключно відповідно до таких висновків;

усі судді Верховного Суду обов'язково передають справу на розгляд судової палати, об'єднаної палати або ВП ВС, якщо не погоджуються з якимось попереднім висновком Верховного Суду та вважають за необхідне ухвалити рішення, яке не узгоджується з таким попереднім висновком.

Проте чи можливе в реальному житті таке ідеальне функціонування Верховного Суду?

По-перше, проблему розмежування *ratio decidendi* (прецедентна частина рішення) та *obiter dictum* (частина мотивувальної частини, яка не має прецедентного значення) у рішеннях Верховного Суду досить детально висвітлив суддя ВП ВС К.М. Пільков, який дійшов висновків про існування «масиву проблем, які виникають у судовій практиці і позначаються на стані загальної правової визначеності внаслідок нечіткого, не експліцитного формулювання Верховним Судом висновків про застосування норм права у своїх постановах, а також внаслідок виходу при формулюванні правових позицій за межі дійсно необхідного у справі без чіткої ідентифікації решти правових позицій, які не становили правове «ядро» справи, як *dicta*. Цей виявлений масив переконує у тому, що висновок Верховного Суду про застосування норм права, має формулюватись експліцитно за формулою квазінорми про те, як слід застосовувати відповідну норму права, тобто таким чином, щоб висновок міг слугувати засновком в умовиводі для вирішення цієї та інших подібних справ, де другим (меншим засновком) будуть твердження про існування відповідних фактів, з якими норма пов'язує таке своє застосування».

Слід погодитись з тим, що проблема виокремлення з мотивувальної частини постанови Верховного Суду висновку щодо застосування норми права, який підлягає

обов'язковому врахуванню судами при вирішенні подібних справ, може бути вирішена шляхом зазначення таких правових позицій виключно у вигляді чіткого, виокремленого та експліцитно сформульованого висновку про застосування норми права, можливо, у вигляді окремого підрозділу мотивувальної частини. Це не тільки сприятиме стабільності та послідовності судової практики, але й дозволить істотно зекономити час, який витрачають судді першої та апеляційної інстанцій для пошуку такого висновку та його аналізу.

Водночас зауважимо, що не кожна постанова Верховного Суду повинна містити такий виокремлений експліцитний висновок про застосування норми права. Наприклад, у випадку скасування рішення судів попередніх інстанцій з мотивів їх суперечності висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, раніше викладеного у постанові Верховного Суду, касаційний суд може послатись на висновки, викладені у попередніх його постановах, без формулювання нового висновку про застосування норми права. Водночас, якщо мова йде про відступлення судовою палатою, об'єднаною палатою або ВП ВС від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду, їх постанови обов'язково мають містити такий чіткий та експліцитний висновок.

По-друге, щороку Верховний Суд ухвалює десятки тисяч постанов за результатом розгляду касаційних скарг, кожна з яких стосується застосування норм матеріального чи процесуального права, а відтак може вважатись такою, що містить висновок про застосування норми права. Чи можливо для суддів ефективно відслідковувати зміст кожного із вказаних судових рішень – питання риторичне.

Понад те, судові рішення переглядаються у касаційному порядку «в межах доводів та вимог касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження», що може призвести до ухвалення Верховним Судом постанов, які суперечать попереднім висновкам щодо застосування норм права, якщо касаційна скарга не містить посилань на такі висновки.

Прикладом подібної ситуації може бути справа №914/2693/23 (914/1464/23), де постановою Касаційного господарського суду від 17.10.2024 залишено в силі рішення судів попередніх інстанцій про визнання недійсним договору. У вказаній постанові зазначено про надходження від скаржника додаткових пояснень «із посиланням на судову практику щодо надання преюдиційного значення обставинам справи, а не правовій оцінці таких обставин». У вказаних поясненнях наводились аргументи щодо необхідності розмежування преюдиційних обставин та правової оцінки таких обставин з посиланням на висновки, наведені, зокрема, у постанові ВП ВС від 03.07.2018 у справі №917/1345/17. Проте Касаційний господарський суд розглянув справу виключно в межах доводів касаційної скарги та не дав жодної оцінки наведеної практиці ВП ВС, зробивши висновок про існування невиконаних грошових зобов'язань на основі інших судових рішень, незважаючи на наявні докази ненастання строку виконання таких зобов'язань.

Як наслідок, у інших пов'язаних справах апеляційний суд постав перед дилемою: або застосовувати висновки Касаційного господарського суду, які зроблені стосовно тих самих правовідносин, але суперечать практиці ВП ВС, або ухвалювати рішення на основі практики ВП ВС, незважаючи на висновки Касаційного господарського суду щодо цих самих обставин. У цій ситуації апеляційний суд, з урахуванням норм процесуального кодексу, надав перевагу висновкам ВП ВС щодо застосування норми права, а відтак у випадку касаційного перегляду відповідних справ уже касаційний суд вирішуватиме подібну дилему: ухвалювати рішення всупереч своєму попередньому рішенню чи всупереч висновку щодо застосування норми права, зробленому ВП ВС.

По-третє, існуючий механізм потрапляння справ до судової палати, об'єднаної палати або ВП ВС не враховує реалії життя, за яких колегія з різних причин суб'єктивного чи об'єктивного характеру може не передати справу на розгляд судової палати, об'єднаної

палати або ВП ВС, натомість ухваливши рішення, яке не узгоджується з попереднім висновком Верховного Суду. В результаті виникає рішення касаційного суду, яке за своїм змістом суперечить попереднім висновкам Верховного Суду у інших справах, що створює ситуацію юридичної невизначеності та простір для маніпуляцій і зловживань.

Недоліком такого механізму відбору справ для судової палати, об'єднаної палати або ВП ВС, на нашу думку, є відсутність у них можливості відбирати справи для розгляду безпосередньо на основі звернень учасників справи без участі інших суддів, які виступають певним «первинним фільтром» щодо касаційних скарг, хоча і не є учасниками цих палат.

Зауважимо, що подібна ситуація уже мала місце протягом 2010-2014 років, коли питання допуску судових рішень до перегляду Верховним Судом України вирішувалось не самим Верховним Судом України, а відповідними вищими спеціалізованими судами, які розглядали справу у касаційному порядку (Вищим господарським судом України, Вищим адміністративним судом України та Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ). Яскравим результатом такого підходу стало існування трьох постанов пленумів, які суперечили одна одній в частині визначення підвідомчості справ щодо земельних правовідносин (постанова пленуму Вищого господарського суду «Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин» від 17.05.2011 №6, постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ» від 1.03.2013 №3, постанова пленуму Вищого адміністративного суду «Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів» від 20.05.2013 №8). В результаті «траплялися випадки, коли особа кілька років захищала свої права, наприклад в адміністративному суді, а потім вищий суд робив висновок, що такий спір слід розглядати в порядку господарського

чи цивільного судочинства. Також виникали ситуації, коли фактично аналогічні позовні вимоги розглядали суди різної юрисдикції, котрі приймали щодо них остаточні рішення». Причиною виникнення такої ситуації було те, що вищі спеціалізовані суди протягом тривалого часу відмовляли у допуску до перегляду Верховним Судом України справ, які б могли внести ясність у питання юрисдикції земельних спорів, незважаючи на очевидну суперечливість не просто окремих рішень судів касаційної інстанції, а постанов пленумів таких судів.

Слід зазначити, що чинна структура Верховного Суду нагадує структуру Європейського суду з прав людини, у складі якого теж діють Комітети, Палати та Велика Палата. При цьому, згідно з статтею 30 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) Палата може в будь-який час відмовитися від розгляду справи на користь Великої Палати, якщо справа порушує істотні питання щодо тлумачення Конвенції чи Протоколів до неї, або якщо вирішення питання, яке вона розглядає, може мати наслідком несумісність із рішенням, постановленим Судом раніше.

Але незважаючи на схожість структур українського ВС та Європейського суду з прав людини, між ними існує істотна відмінність, адже Конвенцією передбачено механізм, який дозволяє Суду забезпечити єдність та послідовність своєї практики та відреагувати у випадку ухвалення Палатою рішення, яке може суперечити попередній практиці Суду. Відповідно до статті 43 Конвенції упродовж трьох місяців від дати ухвалення рішення Палатою сторона у справі може звернутися з клопотанням про передання справи на розгляд Великої Палати. Колегія у складі п'яти суддів Великої Палати приймає таке клопотання, якщо справа порушує серйозне питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи Протоколів до неї або важливе питання загального значення.

Очевидно, що в Україні запровадження подібного механізму перегляду рішень ВП ВС рішень інших структурних частин ВС

неможливе, оскільки означало б фактичне повернення до чотириланкової судової системи. Водночас, альтернативою могло б стати запровадження права учасника справи подати касаційну скаргу безпосередньо до судової палати, об'єднаної палати або ВП ВС, наприклад, у випадку існування різних висновків Верховного Суду щодо застосування одних і тих самих норм права у подібних правовідносинах. Це б дозволило вказаним палатам самостійно, без залучення «зовнішніх фільтрів», вирішувати питання щодо доцільності розгляду ними справ для виконання їх основної функції у вигляді забезпечення єдності судової практики.

Висновки

Проблеми єдності практики Верховного Суду, які є предметом активної дискусії протягом останнього часу, зумовлені, насамперед, недоліками процесуального закону, який регламентує порядок та спосіб, якими Верховний Суд має забезпечувати сталість та єдність судової практики на виконання частини 1 статті 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

До таких недоліків можна віднести складнощі з виокремленням у рішеннях Верховного Суду висновків про застосування норми права, які є обов'язковими для врахування усіма судами, постановлення Верховним Судом величезної кількості судових рішень, які можуть містити такі висновки, а також відсутність у судової палати, об'єднаної палати та ВП ВС можливості самостійно відбирати справи для розгляду безпосередньо на основі звернень учасників справи.

Вирішенням цих недоліків могли б стати зміни до процесуального законодавства, які б передбачали:

по-перше, обов'язковість зазначення Верховним Судом (насамперед, його судовими палатами, об'єднаними палатами та ВП ВС) висновків щодо застосування норми права, які є обов'язковими для врахування судами при розгляді інших подібних справ, виключно у вигляді чіткого, виокремленого та експліцитно сформульованого висновку, можливо, у вигляді окремого підрозділу мотивувальної частини;

по-друге, запровадження права учасника справи подати касаційну скаргу безпосередньо до судової палати, об'єднаної палати або ВП ВС, наприклад, у випадку існування різних висновків Верховного Суду щодо застосування одних і тих самих норм права у подібних правовідносинах.

Подібні зміни надали б судовим палатам, об'єднаним палатам та ВП ВС додаткові важелі для забезпечення сталості та єдності судової практики та, одночасно, спростили б розуміння та застосування практики Верховного Суду судами нижчої інстанції та юридичною спільнотою. На наше переконання, це б дозволило покращити єдність та послідовність судової практики у цілому, що у поєднанні зі змінами існуючих касаційних фільтрів призвело б до зниження навантаження на Верховний Суд та перетворення його на класичний суд права (<https://sud.ua/uk/news/blog/316695-nevrakhuvannya-visnovkiv-schodo-zastosuvannya-norm-prava-vikladenikh-v-postanovakh-verkhovnogo-sudu-lyudskiy-faktor-chi-strukturniy-nedolik-verkhovnogo-sudu>). – 2024. – 28.11).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Ірина Черниш, голова SaveDnipro, співзасновниця SaveEcoBot

Війна не привід закривати екологічну інформацію

З початком повномасштабного вторгнення доступ до значного обсягу екологічної інформації був обмежений або закритий. Чи правомірними були такі дії влади, чому екологічна інформація така важлива, і яка ситуація з доступом до неї на 1000 день повномасштабної війни.

Стан довкілля і його вплив на людину

Це порівняння може здаватися вам перебільшенням під час війни, але незадовільний стан навколишнього середовища вбиває українців також. Згідно з даними сайту State Of Global Air у «доповномасштабному» 2019 році від забруднення повітря завислими

дрібнодисперсними часточками фракції до 2,5 мікрон передчасно померло 42,9 тис. наших співвітчизників. І це лише один з факторів навколишнього середовища, який чинить негативний вплив на наше здоров'я.

Саме тому екологічна інформація, яка дає уявлення про параметри навколишнього середовища, вкрай важлива як у мирний час, так і у воєнний. Навіть більше, дані про ризики від забрудненого довкілля під час війни – це буквально питання цивільної безпеки. Наприклад, дані про рівень радіаційного фону у часи ядерної загрози з боку росії, рівень забруднення ґрунтів важкими металами тощо. Усвідомлення цього факту, а також висока суспільна значущість екологічної інформації, спонукала законотворців закріпити за інформацією про стан довкілля статус «не може бути засекречена» (Конституція України, ст. 50).

Конституція України має найвищу юридичну силу в ієрархії нормативно-правових актів країни. Тому не буде перебільшенням така метафора: якщо найбільші таємниці держави є «абсолютно секретними», то екологічна інформація є «абсолютно розсекреченою».

На додаток до Конституції, вільний доступ до екологічної інформації захищають ратифікована Україною Орхуська Конвенція, Закони «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації» тощо. Але це, так би мовити, «на папері». А як воно у нашому житті? Розберемо далі.

Але перш ніж зробити це, варто звернути увагу, що рухаючись до нашої мети – вступу до Європейського Союзу – ми маємо здійснити наближення наших законодавчих норм до стандартів ЄС. І вже третій рік поспіль Єврокомісія здійснює моніторинг такого прогресу в своєму звіті по Україні. Зокрема, в останньому Звіті за 2024 рік, доступу до екологічної інформації було приділено окрему увагу в розділі 27 «Довкілля та зміна клімату». Так, європейські партнери відмічають, що громадськість зіткнулася з обмеженнями доступу до цієї інформації через воєнний стан. Водночас йдеться, що Україна повинна забезпечити відповідність доступу до екологічної інформації стандартам ЄС.

Чи такі вже відкриті екологічні відкриті дані?

Тавтологія у підзаголовку такою не є. Бо далі ми будемо говорити про екологічну інформацію у форматі «відкритих даних». Відкриті дані (open data) – це специфічний формат даних, який призначений не для людини, а для комп'ютера. Такі дані організуються згідно зі спеціальними протоколами таким чином, щоб машина могла їх легко прочитати й обробити. Це дозволяє оперувати величезними масивами і створювати аналітику, дашборди, застосунки тощо. Інформацію у форматі відкритих даних використовують програмісти, аналітики, журналісти-розслідувачі, науковці, але кінцевим споживачем такої інформації є все суспільство.

В Україні сферу відкритих даних регулює доволі прогресивне законодавство. Ще у 2015 році Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову №835, яка зобов'язує органи державної влади публікувати чіткий перелік наборів даних у форматі відкритих даних. Серед цих наборів даних є набори, які містять екологічну інформацію, або інформація у наборах, яка відноситься до екологічної згідно з законодавством.

Як ви вже знаєте, інформація про довкілля не може бути засекреченою. А значить, всі набори даних, які містять екологічну інформацію, мають бути опубліковані та оновлюватися з відповідною періодичністю на Єдиному державному порталі відкритих даних (далі – ЄДПВД). Нас зацікавило скільки державних органів влади виконує Постанову №835 у розрізі екологічної інформації?

Результат нас вразив. Якщо розглянути державні установи, які мають оприлюднювати більше одного набору екологічних відкритих даних (а таких установ близько 20), то виконання Постанови №835 на 100% продемонструвало лише Держводагентство, яке публікує належним чином всі чотири набори екологічних даних, які визначені для нього Постановою №835. Вдумайтесь, за 9 років існування Постанови №835, лише одна державна структура спромоглася її виконати повністю (в частині інформації про навколишнє середовище).

Загалом, станом на кінець жовтня 2024 року, коли був завершений наш аналіз, з 209 наборів екологічних відкритих даних належним чином на ЄДПВД публікувалося лише 79 наборів (38%). Ми спробували з'ясувати причини такої ситуації.

Війна все спише?

Повномасштабне вторгнення мало вплив і на сферу відкритих даних. Перша реакція держави була швидкою і виправданою в критичний момент – Єдиний державний портал відкритих даних було закрито повністю до серпня 2022 року. Але потім він відновив роботу, щоправда, суттєво скоротивши обсяги інформації, яка публікується. Якщо казати про екологічні набори відкритих даних, то їх кількість у відкритому доступі скоротилася з 92, які публікувалися належним чином до вторгнення, до 42 станом на січень 2023 року. І навіть зараз, наприкінці третього року повномасштабного вторгнення, публікується менше наборів, ніж до початку вторгнення (79).

Певний незначний відсоток екологічних наборів відкритих даних не може публікуватися з об'єктивних причин. Наприклад, якщо мова йде про інформацію, яка стосується окупованих територій, або для нових наборів ще не розроблена нормативно-правова база і інформації ще просто не існує. Але доступ до більшості наборів закритий з інших причин.

Зокрема чиновники посилаються на те, що набори даних містять інформацію, яка може бути використана ворогом. А дехто навіть посилається на проведення трискладового тесту, передбаченого ч. 2 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації», чим обґрунтовують обмеження доступу. Проте маємо пам'ятати золоте правило доступу до екологічної інформації – екологічна інформація має особливий статус, вона не може бути засекречена! Наприклад, так засекречені дані про сплату екологічних податків суб'єктами природних монополій та користувачами надр або, посилаючись на результати трискладового тесту, було тимчасово обмежено доступ до Реєстру з оцінки впливу на довкілля. Застосовувати трискладовий тест до екологічної інформації юридично безглуздо. Бо

не може бути підстав засекретити «абсолютно розсекречену» інформацію.

Інша річ, коли в певних наборах екологічної інформації міститься супутня чутлива інформація. Наприклад, адреси промислових майданчиків підприємств. Або обсяги викидів об'єктів енергетики, за якими можна встановити ступінь їх пошкоджень чи неушкодженості. Для таких випадків Стаття 4 Орхуської конвенції, містить чітку вимогу: «у випадках, коли інформація, що не підлягає оприлюдненню, може бути відокремлена від решти інформації без шкоди для конфіденційності інформації, яка не підлягає оприлюдненню, державні органи надаватимуть цю решту екологічної інформації».

Таким чином, розпорядники екологічних даних повинні замість проведення трискладових тестів і закриття даних подумати про те, як опублікувати екологічні дані усунувши ризики. Існує декілька підходів для таких випадків. Це може бути відокремлення чутливої інформації, публікація наборів з певною затримкою у часі або публікація агрегованих (сумарних) даних, коли немає можливості визначити внесок окремих суб'єктів, які цікавлять ворога.

Все це можливо за однієї умови: коли розпорядник даних усвідомлює, що він має справу з екологічною інформацією, яка має особливий статус. На жаль, спілкування з розпорядниками даних показало, що цей факт розуміють далеко не всі. Що плавно підводить нас до наступного пункту.

Кульгава спроможність держави

Другою за значущістю проблемою виявилася банальна неспроможність державних установ виконавчої влади виконати постанову власного Уряду. Нагадаю, що навіть до початку повномасштабного вторгнення Постанова №835 не виконувалася у повному обсязі ніколи. І зараз до традиційних проблем додалась проблема браку ресурсів та плінність кадрів.

Проблема з належною фаховою підготовкою кадрів відчувається в багатьох установах, а проблема з кількістю необхідних фахівців – навіть у профільному Міністерстві цифрової трансформації, яке відповідає за модерачію наборів на Порталі (ЄДПВД). Тому з'ясувалась

ще одна проблема – довготривалий (інколи, місяцями) розгляд набору модератором порталу. Трапляються непоодинокі випадки, коли розпорядники даних лише після спілкування з нами дізнавалися про свої обов'язки. Деякі з них ніколи не чули про машиночитаний формат даних...

Проте слід зазначити готовність і бажання багатьох розпорядників виправити ситуацію. За час нашої адвокаційної кампанії, яка включала звернення зі скаргами до Омбудсмана, якій відповідає за парламентський контроль, в тому числі і за дотриманням прав на доступ до публічної інформації, міжвідомчі наради з метою актуалізації Постанови №835, багато наборів почали публікуватися. Також були виявлені недоліки самої Постанови №835, які мають бути усунуті, наприклад, фактична зміна розпорядника інформації.

Зі свого боку, ми – громадська організація SaveDnipro – будемо продовжувати громадський моніторинг ситуації та співпрацю з державними структурами щодо відкриття екологічної інформації. Бо розуміємо, що інформація про стан довкілля має величезне суспільне значення як під час війни, так і під час етапу відбудови (<https://censor.net/ua/blogs/3522160/z-pochatkom-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-dostup-do-ekolog-chno-nformats-buv-obmejeniyi-abo-zakritiy>) – 2024. – 27.11).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Борис Кушнірук, економіст

Ядерна енергетика – основа для сталого розвитку добробуту та забезпечення екологічних цілей

У липні цього року написав статтю, яка стосується розбудови енергосектору України під час війни та у повоєнний час.

В тій статті зазначав, що розбудова енергосектору має базуватись, з одного боку, на формуванні генерувальних балансуєчих потужностей, причому на максимально децентралізованій основі. Йдеться про тисячі, якщо не десятки тисяч (озвучувалися

чисельність від 15 до 20 тисяч різної потужності) малих газопоршневих та газотурбінних електростанцій, у тому числі когенераційних, а також блочно-модульних котелень, дизельних/бензинових та газових генераторів. Також до балансуєчих потужностей, які потрібно розбудовувати, варто віднести розгалужену мережу відновлювальних джерел енергії (соняшні та вітряні електростанції різної потужності, гідро– та гідроакумулючі станції).

З іншого – на формуванні потужної системи атомної генерації, без якої забезпечити потреби промисловості, яка буде відновлюватися у повоєнний час, неможливо.

Причому важливо усвідомлювати, що за жодних умов не варто протиставляти ці дві складові стабільного розвитку енергосектору країни. Вони є взаємодоповнюєчими і взаємонеобхідними.

Після оприлюднення тієї статті, відстежуючи дискусії в українських і, головне, у західних ЗМІ щодо розвитку енергетичної сфери у світі, переконався, у тому, що моє бачення цілком вписується у мейнстримне розуміння тих завдань, які ставлять перед собою розвинені країни і ті, що розвиваються.

Так, на 29-ій Конференції ООН щодо зміни клімату 2024 року або Рамкова конвенція ООН про зміну клімату 2024 року, більш відома як COP29 (проходила 11–22 листопада 2024 р. у Баку (Азербайджан), ядерна енергетика офіційно визнана як одна з важливих складових досягнення цілей Паризької кліматичної угоди. Це відбулося вперше. Тобто, по суті, зараз визнається, що хайп екологів, спрямований на боротьбу з атомними електростанціями, був стратегічною помилкою і відверто шкідливим. Він лише стримував протидію забрудненню навколишнього середовища.

Показово, що все більше країн світу офіційно проголошують своє бажання сприяти розвитку ядерної енергетики.

Але і це не все. 24 країни підписали декларацію, в якій закликається до потрійного збільшення потужностей ядерної енергетики до 2050 року. Ця угода наголошує на необхідності ядерної енергії для досягнення вуглецевої

нейтральності та обмеження підвищення температури на рівні 1,5°C.

Особливо красномовно виглядають наміри американського уряду.

Нещодавно Джейкоб Салліван, радник президента США з нацбезпеки, розповідаючи про перспективи штучного інтелекту (ШІ) в Національному університеті оборони, прямо зазначив, що вся інфраструктура для роботи сучасного ШІ має зводитися на території США. А це потребує надзвичайно великих обсягів дешевої електроенергії.

Тому не дивно, що уряд США нещодавно представив дорожню карту з розгортання 200 ГВт ядерних потужностей до 2050 року, з проміжною метою 35 ГВт до 2035 року.

Отже, очевидно, що зараз у світі починається нова гонка розвитку ядерної енергетики. Йдеться як про будівництво гิกаватних ядерних блоків, так і створення мережі малих модульних реакторів (SMR). Їхньою перевагою вважається дешевша вартість кВт.год у співвідношенні з капітальними витратами на будівництво АЕС, а також можливість розбудови їхньої мережі, наближеної до кінцевих споживачів, що зменшуватиме витрати при транспортуванні.

Отже, українському уряду потрібно прискорити розробку і затвердження у парламенті оновленої державної енергетичної стратегії до 2050 року, яка би включала відображення ключової ролі ядерної енергетики для відновлення і розвитку української економіки. Та, яка була затверджена на початку 2022 року, об'єктивно, з урахуванням російського повномасштабного військового вторгнення, вже не повністю відображає ті виклики і завдання, які стоять перед нашою країною. Очевидно, що вже зараз необхідно не тільки прискорити вирішення завдання добудови 3 і 4 блоків ХАЕС (воно може бути реалізовано протягом наступних 2-3 років), але і почати вивчати питання щодо того, які додаткові потужності ядерної енергетики Україна потребуватиме щонайменше у найближчі 15-20 років, з визначенням регіонів їхнього розташування. Також для забезпечення повноцінної енергетичної безпеки необхідно відновити реалізацію національного проєкту

зі створення замкненого циклу виробництва ядерного пального (<https://censor.net/ua/blogs/3522583/yaderna-energetyka-osnova-dlyastalogo-rozvytku-dobrobutu-ta-zabezpechennya-ekologichnyh-tsileyi>). – 2024. – 29.11).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Андрій Длігач, доктор економічних наук, Засновник і голова групи компаній Advanter Group

Чому немає іноземних інвестицій в Україну і чи з'являться вони після війни?

Україна – неймовірна країна. Українці неймовірний народ. Українські підприємці неймовірні у своїй завзятості. Стійкість, яку показала українська економіка – це диво, у яке складно повірити більшості світових економістів.

І дійсно, як економіка змогла вистояти, враховуючи суттєву руйнацію логістики й енергетичної інфраструктури та зважаючи на нестачу більше чверті персоналу і відсутності адекватного доступу до капіталу? А бізнес при цьому все одно тримається.

Всі ми тримаємось в більшому ступені не на рішеннях, які ухвалює держава. Ми тримаємось на неймовірній стійкості і адаптивності, які історично притаманні українському суспільству і народу України. А, відповідно, і нашим підприємцям, які традиційно є проактивною частиною цього самого суспільства.

Натомість держава 33 роки приймає рішення, спрямовані не на розвиток, а на цементування неефективної економічної системи. Ми досі маємо високий рівень контрабанди, низьку складність та значну тінізацію економіки. У нас досі не ухвалені ключові рішення – ті, які б допомогли Україні вирватися з позиції найбіднішої країни в Європі. Ми втратили стільки цінних років, за які, завдяки проведеним реформам, могли б вже побудувати модерну, сильну та інноваційну економіку.

Завдяки цим реформам Україна давно перестала б бути у свідомості наших партнерів і по факту країною з непривабливою економікою,

країною яка вичавлює таланти і підприємців. Ми вже давно могли б побудувати найкращу країну для інвестицій, для того щоб тут розвивалися підприємці та винахідники. Щоб вони створювали ВВП для України, замість того, щоб створювати його для інших країн.

Інвестиційні гроші люблять чіткі прозорі правила

Дехто висловлює сумніви у тому, що наші партнери зацікавлені в тому щоб Україна була успішною та процвітаючою державою. А давайте себе спитаємо – що ми зробили для того, щоб вони були зацікавлені в чомусь позитивному відносно нас?

Їм насправді все одно як називається країна, в яку варто вкладати гроші. Хіба немає куди норвезькому бізнесмену інвестувати свої гроші? Норвегія, наприклад, має накопичені ресурси «нафтового фонду для майбутніх поколінь» в 1,5 трильйони доларів. Україні для тотальної модернізації до війни було достатньо лише 200 млрд.

При цьому грошей в світі настільки багато, що ці 200 млрд взагалі не відчувалися б у світовій економіці. Чому ж Україна не отримала ці інвестиції? Тому що про Україну знають в світі єдине – корупція. Тепер до неї додалася війна. Отже, корупція і війна.

Ба більше – інвестиції прямують в Індію, в африканські країни де рівень корупції вище і також ведуться силові дії. Отже є ще одна причина чому ми не отримуємо інвестиції – відсутність зростання.

Більше того, станом на сьогодні докорінно змінилися наші ключові переваги. До війни ми продавали в світі дешеву електрику, гарне географічне положення, дешеву робочу силу, якої було багато, родючі землі. Що з цього переліку у нас є тепер?

На сьогодні у нас дорога електрика, ми логістичний тупік, у нас не просто дорога робоча сила, а її ще й мало і ми самі потерпаємо від її нестачі. Наші родючі землі заміновані, а субтропики піднялися на 250 км і у нас не так все добре з родючістю та з екологією. Зрештою, ми втратили половину запасів питної води.

Отже, ми маємо радикально змінити нашу логіку. Ми маємо продавати не родючі

землі та дешеву робочу силу, а дещо інше – адаптивність, інновативність, творчі здібності нашого людського капіталу. Україна має стати найкращим місцем на Землі для народження дітей, ідей, проєктів, творчих актів і так далі. Ось ким ми маємо бути. Ось де тепер наші перспективи.

І це питання до нашої держави, до нашого суспільства. Ми над цим маємо працювати вдень і вночі. І тільки тоді інвестори будуть стояти навколо України і з палаючими очима обираючи куди їм вкласти свої гроші.

А зараз вони, наприклад, просто чекають коли ми зробимо хоча б кілька кроків до прийняття механізму прозорого економічне бронювання, або правильніше – бронювання критично важливого персоналу. Німецькі бізнесмени мене запитують, коли буде прийняте відповідне рішення? Бо немає жодного сенсу, кажуть вони, інвестувати в ситуації, коли ти не можеш зберегти ключовий персонал. І в чому вони не праві?

Умови для інвесторів мають бути не гіршими за європейські

Останнім часом західні бізнесмени мене запитують переважно не про корупцію, бо, насправді, це трохи роздуте питання – в Україні реально можна працювати і без корупції. Але часто лунає наступне питання: “коли українська держава дасть нам хоча б такі ж самі умови, як ми маємо в Польщі, чи в Румунії”?

Тобто там, де вже запровадили ті самі ліберальні податкові реформи, які ми так довго прагнемо реалізувати в Україні. Там, де митниця працює прозоро, де є доступ до фінансового ресурсу. Там де є українські робітники, врешті решт, бо в Польщі вже легше можна знайти українця для найму на роботу, ніж в Україні.

Якщо гарно порахувати, чим ми у Коаліції бізнес спільнот за Україну займаємося регулярно, то стане зрозуміло, що в українському ТОП-100 найбагатших підприємців вже половину місць займають представники ІТ-індустрії. А якщо додати сюди ще тих винахідників, які насправді не легалізують свої винаходи в Україні, бо бояться тих самих силових структур и тому переважно роблять це за кордоном, то ці б

винахідники займали принаймні ще чверть українського списку найбагатших людей.

Не треба боятися того, що в Україні буде більше заможних, або навіть багатих людей. Нехай їх буде якомога більше в різних сферах, бо заможна людина – це не обов'язково олігарх, як звикли українці. Це не обов'язково та людина, яка використовує монополію на свою користь.

Чим більше інновацій і можливостей у країні, або на певному ринку, тим складніше там бути монополістом. Тому давайте мати більше багатих людей в різних сферах – більше інноваторів, більше винахідників, більше творців. І тоді годі буде боятися старих або нових олігархів.

Боятися треба невігласів у владі та на виборчих дільницях. Бо перші завжди зацікавлені у збереженні своєї безмежної влади, а другі купуються на солодкі обіцянки перших. І коло замикається.

Тільки системні реформи, інклюзивність, відповідальна і чесна влада спроможні забезпечити такі зміни в Україні. І тільки після таких змін сюди прийдуть інвестори і великі гроші. При цьому держава має лише забезпечити зрозумілі умови та прозорі правила, тоді інвестиції працюватимуть і на благо інвесторам, і на суспільне благо.

Саме це і має стати нашою головною економічною метою на найближчі кілька років. І часу у нас, на жаль, все менше (https://lb.ua/blog/andrii_dlihach/647062_chomu_nemaie%20inozemnih_investitsiy.html). – 2024. – 26.11).

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Яна Матвійчук, підприємця, член Ради Women's Aid International

Укроборонпром постачав неякісні міни ЗСУ, але цього можна було уникнути – Яна Матвійчук

Укроборонпром у центрі скандалу – ЗСУ отримали неякісні міни і зараз їх відкликають з фронту. Ще у листопаді стало відомо, що ЗСУ отримали партію бракованих мін калібру 120мм, які на замовлення Міноборони

виготовив Укроборонпром. З 10 мін тільки одна розривалася. Або ж міни не долітали до цілі.

Укроборонпром виробив браковані міни?

25 листопада журналіст Бутусов повідомив, що 100 тисяч бракованих 120 мм мін відкликають з фронту. Окрім мін 120мм, з фронту також відкликають міни калібру 82 мм. Вони теж виявилися бракованими!

Міжвідомча комісія, яку створили для розслідування інциденту, почала вести перевірки і тривалу бюрократичну роботу. Нардеп Веніславський повідомив, що міни не спрацьовували через низькі температури та високу вологість.

Дуже дивно виглядає ситуація, коли брак списують на погодні умови. Але чиновники поки відхрещуються від того, що Укроборонпром виготовив неякісні боєприпаси.

Зараз питання бракованих мін постає дуже гостро, якщо враховувати, що росіяни мають деякий успіх на сході України та намагаються прорвати оборону на Курщині. А як реагують на це наші чиновники? Правильно, проводять перевірки і шукають крайніх.

Чи можна було уникнути проблем з мінами?

Монополію на виробництво боєприпасів і військової техніки в Україні мають держпідприємства. І коли з'явився брак – ми не маємо чим його покрити, бо всі виробничі потужності сконцентровані у руках держпідприємств.

Ціна цього може бути надто великою для України.

Який вихід? Зараз вже пізно гарячувато щось виправляти. Бо що б ми не робили – нові міни нізвідки не візьмуться. Але ми могли уникнути проблем з браком, якби держава зняла свою монополію у сфері ВПК та дозволила приватним підприємцям виробляти зброю для Сил оборони та продавати свою продукцію на експорт за кордон. Чи можливо це взагалі? Так. І це ми бачимо на прикладі виробництва дронів, коли держава дозволила приватним компаніям зайти у нішу, яка раніше була монополізованою, а точніше взагалі не існувала. Для цього було проведено безліч дерегуляцій, про що казав Федоров. Але коли було бажання – все зробили.

Як тільки почалося повномасштабне вторгнення – держава мала дозволити приватним компаніям заходити в Україну і нарощувати виробництво зброї на замовлення наших збройних сил, а також продавати зброю закордон. За майже 3 роки великої війни ми могли би мати все необхідне для протистояння ворогу, українці мали би роботу, економічне зростання посилилося б. Конкуренція у сфері ВПК сприяла би виробництву якісної зброї за найнижчою ціною. І якби від якоїсь з компаній надійшов брак – можна було би швидко наростити виробництво за рахунок інших підприємств.

Але ні, у нас чиновники хочуть утримувати цю соціалістичну систему, де держава є і замовником, і виробником, і законодавцем, і аудитором, бо така система дає їм простір для влади та збагачення. Здається, чиновники почали забувати, як у 2022 році росіяни стояли під Києвом.

Приватний ВПК – чи це можливо?

ВПК має бути приватним. Прикладом цього є успішний розвиток ВПК в США, Німеччині та інших країнах. Приватні компанії не тільки задовольняють попит на зброю, який є в країні розміщення, але й провадять експорт. Це дуже позитивно впливає на економіку. В країну приходять мільярди доларів.

Але в Україні чиновники не тільки створюють бюрократичні перепони для заходу приватних компаній, але й не хочуть відкривати ринок для приватного капіталу та інвестицій.

Чиновники і далі продовжують провадити соціалістичний підхід в сфері ВПК і концентрувати владу у своїй руці. На жаль, під час великої війни це може коштувати надто дорого.

Приватизація, дерегуляція і зміна соціалістичної системи – це єдиний можливий підхід до подальшого розвитку країни.

Ні перевірки, ні бюрократизм, ні пошук винних нам зараз міни не дадуть, які так конче потрібні на фронті. Багатьох чиновників треба скорочувати і усувати від виконання обов'язків, відкривати ВПК для приватного капіталу та можливостей експорту і це єдиний можливий варіант зламу нашої соціалістичної

системи (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/matvijchuk/674862ab342e4/>). – 2024. – 28.11).

Блог на сайті «Освіта»

Про автора: Сергій Захарін, державний секретар Міністерства освіти і науки України (2021–2023), доктор економічних наук, професор.

Безпека школярів: настав час відзвітуватися про здобутки

На сайті Міністерства освіти і науки України розміщене інформаційне повідомлення із заголовком: «Рада підтримала законопроект про заходи безпеки в школах».

Із тексту повідомлення широкій громадськості стало відомо, що Верховна Рада України ухвалила у першому читанні законопроект №11543, який передбачає запровадження деяких обов'язкових заходів безпеки в закладах загальної середньої освіти. «У зв'язку з потенційними загрозами, зокрема через повномасштабну війну, мета законопроекту – підвищити безпеку школярів за допомогою низки заходів», – написано на сайті МОН.

Така турбота про безпеку школярів, звісно, заслуговує на підтримку і повагу...

Але давайте, як-то кажуть, читати уважно.

У повідомленні МОН перераховано ключові правові новели, які планується запровадити (звісно, це станеться лише у випадку, якщо проект закону стане повноцінним законом), у тому числі:

Засновник закладу загальної середньої освіти буде відповідальний за створення безпечного освітнього середовища, а також виконання вимог охорони праці, безпеки життєдіяльності та пожежної безпеки.

Керівники шкіл зобов'язані проводити профілактичні заходи для запобігання правопорушенням серед учнів.

З метою створення безпечного середовища керівники навчальних закладів повинні вжити комплекс заходів для запобігання шкоди учасникам освітнього процесу, а саме:

розробити правила перебування осіб на території та в приміщеннях закладу;

облаштувати територію школи огорожами;
встановити технічні засоби для термінового виклику поліції.

Заклади загальної середньої освіти мають забезпечити обов'язкове дотримання правил перебування осіб на своїй території та в приміщеннях. Зокрема, пропонується заборонити перебування на території та в приміщенні закладу освіти осіб, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння.

Також доступ буде заборонений громадянам, які мають із собою небезпечні предмети та речовини.

Пропонується посилити вимоги до осіб, які здійснюють охорону шкіл. До охорони не можна залучати осіб із непогашеною судимістю або тих, хто був засуджений за насильство чи булінг.

Повідомлення складено досить лукаво.

По-перше, у повідомленні не вказано, що автором законопроекту є не Міністерство освіти і науки, а група народних депутатів. Інформація про це розміщена на сайті парламенту.

З формальної точки зору, МОН не є «головним переможцем» у справі розробки та ухвалення законопроекту (хай навіть поки що лише в першому читанні).

Не хочеться вірити, що таким чином свідомо применшується роль і значення парламенту у вирішенні проблеми створення безпечного освітнього середовища...

По-друге, певні «новели», про які пафосно оголосило міністерство, насправді не є новелами. Приміром, у чинній редакції пункту 3 статті 37 Закону України «Про повну загальну середню освіту» вже є чітка норма про те, що засновник закладу загальної середньої освіти зобов'язаний забезпечити утримання та розвиток закладу освіти на рівні, достатньому для виконання вимог охорони праці, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки.

Автори законопроекту, намагаючись зробити текст більш зрозумілим і доступним, просто взяли один великий абзац із чинної редакції і розбили його на два маленьких. Тобто

йдеться про звичайне удосконалення тексту – з метою спрощення його сприйняття. Чинна команда МОН написала про цей «результат» цілий абзац, натякаючи на чергову «епохальну освітню перемогу».

По-третє, законопроектом пропонується покласти на керівника закладу освіти все нові і нові зобов'язання. Приміром, у документі написано, що «керівник закладу загальної середньої освіти повідомляє уповноважений підрозділ органів Національної поліції України в разі наявності загроз безпечному освітньому середовищу для проведення в межах компетенції превентивних поліцейських заходів на території та в приміщеннях закладу загальної середньої освіти».

Невже керівник закладу освіти вже зараз сам не знає, що у випадку наявності безпекових загроз, з якими неможливо впоратися, потрібно повідомити інші компетентні органи (зокрема, поліцію)?

Невже таке повідомлення має робити лише керівник закладу, і не має робити звичайний вчитель (педагогічних працівник) або просто свідомий громадянин?

Невже незрозуміло, що поліція за наявності відповідних підстав без зайвих нагадувань має виконувати поліцейські заходи, у тому числі превентивні (зокрема, відповідно до вимог Закону України «Про Національну поліцію»)?

Доволі дискусійно читається норма, яка покладає обов'язки проводити профілактичні заходи для запобігання правопорушенням серед учнів лише на керівників шкіл. На мою думку, такі заходи мають проводити абсолютно всі педагоги.

Коли вчитель каже, що проїжджу частину слід переходити на зелене світло – він здійснює серед учнів профілактику порушень правил дорожнього руху, чи не так? Дивно, що віднині обов'язок розказати про зелене світло покладається не на вчителя (педагогічного працівника), а лише на керівника закладу.

Зрозуміло, що під час наступних читань цю норму можна удосконалити.

Чи правильно, що переважна більшість нових обов'язків в частині підтримки безпечного освітнього середовища покладаються лише на

керівника закладу – тобто на посадову особу, яка не має належної фінансової самостійності?

Вразило, що МОН не має з цього приводу жодної власної позиції. Схоже, мати власну позицію, спрямовану на підтримку здорового глузду в системі освіти – зараз не модно...

По-четверте, у повідомленні МОН не вказано, що вже розроблено чимало документів, які доволі чітко регламентують порядок дій посадових і службових осіб органів та закладів системи освіти щодо підтримки безпечного освітнього середовища.

У цьому контексті можемо згадати, зокрема, розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2021 р. № 898-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Декларації про безпеку шкіл», розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 301-р «Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти», наказ МОН від 10 лютого 2023 р. № 135 «Деякі питання створення та функціонування класів безпеки у закладів освіти».

Маніпуляція більш ніж очевидна, і спрямована на штучне замовчування про наявність ретельно відпрацьованої нормативної бази, яка була розроблена протягом 2021–2022 років. Замовчування – це вигідно: можна не згадувати про вже існуючі норми, аби не звітуватися перед суспільством про їхнє виконання.

По-п'яте, доволі дивно виглядає норма про «комплекс заходів», які необхідно вжити задля створення безпечного середовища. По факту йдеться лише про 3 заходи: розробка внутрішнього документу, облаштування огорож та встановлення «тривожної кнопки».

Я процитую лише одне завдання із тексту розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 301-р, яке вже згадувалося: «забезпечення в установленому порядку охорони закладів освіти із залученням поліції охорони, встановлення у закладах освіти комплексу тривожної сигналізації з підключенням до пунктів централізованого спостереження та реагування, встановлення стаціонарних металодетекторів, облаштування необхідних огорож та здійснення інших інфраструктурних заходів щодо організації безпеки закладів освіти...».

Отже, попередньою командою МОН вже було заплановано встановити огорожі, тривожні кнопки і багато інших безпекових девайсів. Причому – у 2023 році.

Нині, у 2024 році, освітніми справами керує «нова команда», яка невтомно «лупає ту скалу», але яка не спромоглася імплементувати безпекові рішення, які вже були ухвалені на рівні уряду.

Це ж так легко: переписувати на відомчий сайт інформацію про безпекові заходи із чужого законопроекту у 2024 році, і лукаво «забувати», що всі ці заходи слід було виконати ще у 2023 році.

Підсумуємо. Кожен притомний громадянин, звісно, підтримує будь-які зусилля, спрямовані на підвищення рівня безпеки і захищеності, тим більше якщо йдеться про дітей. Це зрозуміло. Але недолугі спроби видавати чужі пропозиції за «власні перемоги» виглядають огидно.

Утім, у багатьох пересічних освітян вже немає ілюзій щодо потенції «нинішньої команди» робити для освітньої системи добрі і потрібні справи.

Боюся показатися саркастичним, але не виключено, що скоріш за все винні «часи Януковича» і «сумнозвісний Табачник» – адже саме цим примітивним словоблудом деякі освітні управлінці, надягнувши на себе «дуже серйозний вигляд», пояснюють свої прорахунки та інші негаразди в освітній системі.

Але якщо без жартів, то, на жаль, про причини ігнорування урядових доручень та завдань у сфері забезпечення безпеки освітнього середовища суспільство дізнатися не може. Ані міністр О. Лісовий, ані його численні заступники принципово не дають прес-конференцій або інтерв'ю незалежним журналістам, а також не беруть участі у засіданнях Громадської ради при МОН.

Отже, загальний висновок: потрібні не лише «повідомлення», «візії», «бачення» і «анонси», а в першу чергу – чіткий звіт про конкретні вимірювані результати. Суспільство має право знати: що профільне міністерство, «лупаючи ту скалу», реально зробило протягом 2023–2024 років для вирішення проблеми створення безпечного освітнього середовища?

І наостанок – невеличка історична довідка.

Робота з розробки проєкту Концепції безпеки закладів освіти була розпочата ще у 2022 році. Документ, за задумом тодішнього міністра, мав враховувати новітні реалії, з якими стикнулася освітня система (численні повітряні атаки, наявність ДРГ, мінна небезпека, велика кількість незаконної зброї, від'їзд за межі країни значної кількості професійних педагогів та ін.), і давати на ці виклики – з урахуванням наявних безпекових та фінансових обмежень – адекватні відповіді.

За пропозицією Міністерства освіти і науки України було створено міжвідомчу робочу групу, до складу якої увійшли 25 провідних фахівців з різних органів державної влади (зокрема, Мінекономіки, Мінрегіону, МОЗ, МВС, Національної поліції, ДСНС та ін.).

Робоча група в доволі короткі строки розробила та представила проєкт Концепції безпеки закладів освіти – за змістом цей документ представляє собою комплексне стратегічне бачення створення безпечного

освітнього середовища у закладах освіти та організацію в них належних і безпечних умов здобуття освіти та викладання – звісно, з урахуванням реалій воєнного стану.

Проєкт Концепції пройшов необхідні в таких випадках експертизи (включаючи юридичну та фінансову). Колеги з інших відомств підтвердили, що виконання Концепції – справа не лише потрібна, а і цілком реальна.

Також цілком не випадково структурні підрозділи Секретаріату Кабінету Міністрів України доволі швидко провели необхідні експертизи, а уряд за наслідками опрацювання наявних позитивних висновків схвалив Концепцію безпеки закладів освіти.

Не хочеться вірити, що вся ця робота не принесе освітній системі жодної користі.

P.S. У цій статті відображено лише позицію автора. Висновки та фактичні твердження, наведені у цій статті, не відображають позиції державних органів, установ, організацій (<https://osvita.ua/blogs/93585/>). – 2024. – 27.11).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 21 (285) 2024

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101

Редактори:

А. Берегельська, Я. Маленко

Комп'ютерна верстка:

Н. Крапіва

Підп. до друку 28.11.2024

Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 5,05.

Наклад 21 пр.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 7871 від 28.06.2023 р.